ORTODOKSİA

Her ay neşr olunan

AHLAKÎ VE DİNİ RESALE

Müdir Mes'ul : Meletios Lukakis

Mahal idare: Fener Rum Patrikhanesi

Ἔτος Ε΄ 28 Φεβρουαρίου 1930 Τεῦχος 50ὸν

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΤΟ ΑΥΤΟΚΕΦΑΛΟΝ

ΕΝ ΤΗι

ΟΡΘΟΔΟΞΩι ΕΚΚΛΗΣΙΑι

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἰδίᾳ τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ὁσάκις χώρα τις ἀπεσπᾶτο τοῦ Κράτους ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ ὁποίου ἑδρεύει τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἠγείρετο ζήτημα ἐκκλησιαστικῆς αὐτοκεφαλοποιήσεως. Ἐστηρίζοντο δὲ ἐπίσημα ἐκκλησιαστικὰ κέντρα καὶ ἰδιῶται θεολόγοι καὶ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ ἄνδρες πρὸς ὑποστήριξιν τῆς τοιαύτης ἀρχῆς καὶ βάσεως τοῦ Αὐτοκεφάλου· α΄) ἐπὶ τοῦ ΙΖ΄ κανόνος τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου καὶ τοῦ ἐπαναλαμβάνοντος αὐτὸν ΛΗ΄ τῆς Πενθέκτης καὶ β΄) ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς σχετικῆς πρὸς τὰ ἐνοριακὰ δίκαια τὴν ὁποίαν ἀνέπτυσσεν ὁ ἱερὸς Φώτιος ἐν τῇ πολυκρότῳ αὐτοῦ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Πάπαν Νικόλαον τὸν Α΄. Ἡ περικοπὴ τοῦ ιζ΄ κανόνος, ἡ σχετικὴ πρὸς τὸ

ὑπὸ συζήτησιν θέμα, ἔχει οὕτω· «εἰ δὲ καί τις ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις, ἢ αὖθις καινισθήσεται, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις [βασιλικοῖς προστάγμασι] καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἡ τάξις ἀκολουθείτω». Πρόκειται περὶ βασιλικῆς πράξεως πρὸς τὴν ὁποίαν ὁ κανὼν διατάσσει ὅτι πρέπει νὰ συμμορφώνεται ἡ Ἐκκλησία. Ἡ συμμόρφωσις αὕτη τῶν ἐκκλησιαστικῶν πρὸς τὰ πολιτικὰ γίνεται ἐντὸς τῆς αὐτῆς πολιτείας ἐν ᾗ εὕρηται καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἀφορᾷ ἓν ὡρισμένον σημεῖον τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, τὴν προαγωγὴν π. χ. μιᾶς πόλεως ἢ περιφερείας εἰς Ἐπισκοπὴν ἢ Μητρόπολιν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐκληφθῇ ὡς ἀντιπροσωπεύουσα γενικωτέραν ἀρχὴν ἡ φράσις «τοῖς πολιτικοῖς» κτλ. . . . . καὶ πάλιν οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει πρὸς τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποίαν ἀποδίδουσιν αὐτῇ οἱ ἐξ αὐτῆς ἀντλοῦντες ἐπιχειρήματα πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ νεωτέρου ἰδίᾳ Αὐτοκεφάλου. Ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἐπὶ αἰῶνας ἀνεγνώριζον αὐτὸ ὡς συνέχειαν τῆς Ρωμαϊκῆς κοσμοκρατορίας. «Δεσπόται τῆς Οἰκουμένης» ἀπεκαλοῦντο καὶ ὑπὸ τῶν πατέρων τῶν Συνόδων οἱ Βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες. Πῶς ἠδύναντο λοιπὸν νὰ φαντασθῶσιν ὅτι δύναται νὰ ἔχῃ ἡ περικοπὴ ἐκείνη τοῦ κανόνος τὴν ἔννοιαν ἥτις βραδύτερον ἀπεδόθη ἀβασανίστως ὑπὸ ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν; Ἐκτὸς τούτου δὲν ὑπῆρχον ἐκκλησίαι ὡς λ. χ. ἡ Κύπρος [1]) ἡ ὁποία καίπερ εὑρισκομένη ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους, ἐν ᾗ καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἐν τούτοις ἐκκλησιαστικῶς δὲν ὑπήγετο ὑπὸ τὸ ἀνώτατον τοῦτο ἐκκλησιαστικὸν Κέντρον; Τὸ παράδειγμα τῆς Κύπρου ἀκριβῶς ἀποδεικνύει πόσον περιωρισμένην καὶ εἰδικὴν ἔννοιαν ἐμπεριέχει ἡ περικοπὴ τοῦ ἱεροῦ κανόνος. Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐκείνην τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, καθ' ἣν τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ δὴ τὰ περὶ ἐνοριῶν δίκαια συμμεταβάλλεσθαι

---

[1]] Οἱ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας ἐπικαλούμενοι τὸν λόγον τῆς πολιτικῆς ἐξαρτήσεως τῆς Κύπρου ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας, ὁ τόθεν ἐστέλετο στρατηγός, ἀπεπειράθησαν νὰ ὑπαγάγωσι τὴν νῆσον ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὸν θρόνον των. Τὸ τοιοῦτον ἀπέκρουσεν, ὡς γνωστόν, ἡ Γ' Οἰκουμεν. Σύνοδος κηρυχθεῖσα ὑπὲρ τοῦ ἀρχαίου ἔθους Διατί δὲν ἠκολούθησε τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν;

εἴωθε πρὸς τὰ δίκαια τῶν πολιτειῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ἴσαυρος εἶχεν ἀποσπάση ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πάπα τας ἐπαρχίας τοῦ Ἰλλυρικοῦ (ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ)-ἂν καὶ ὁ Βαλσαμὼν ἀμφισβητεῖ τὴν ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πάπα - ἐξ ἀφορμῆς τῆς περὶ προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων ἔριδος. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς μεταξὺ Ἰγνατίου καὶ Φωτίου ἔριδος οἱ Ἰγνατιανοὶ ἀπετάθησαν εἰς τὸν Πάπαν· ἐντεῦθεν προὐκλήθη ἀλληλογραφία μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου. Ὁ Πάπας ἐν τῇ ἐπιστολῇ του δὲν ἐλησμόνησε καὶ τὴν ἀπόσπασιν τῶν χωρῶν ἐκείνων ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς του δικαιοδοσίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀμφότεροι ὅ τε Πάπας καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἥδρευον ἐντὸς ἐδαφῶν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους. (Ἡ Σικελία καὶ ἡ Καλαβρία τοὐλάχιστον ἦσαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη Βυζαντιναὶ ἐπαρχίαι). Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἐκκλησ. ἐπαρχίαι τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀνῆκον εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Κράτους καὶ ἑπομένως ἡ πολιτική του διοίκησις ἐξηρτᾶτο ἀμεσώτερον ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως φυσικωτέρα ἦτο καὶ ἡ ἀνάλογος ἐκκλησιαστικὴ διοικητικὴ διαρρύθμισις τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ὅλα ὅμως αὐτὰ δὲν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὴν χρῆσιν ἐκείνην τῆς γνώμης καὶ ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, ἡ ὁποία καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ πολλάκις ἐγένετο καὶ ἄλλοτε μὲν καὶ δὴ καὶ ἐπ' ἐσχάτων. Ἐὰν ὁ κανὼν καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ Φωτίου εἶχον τὴν δύναμιν νὰ ἱδρύωσιν Αὐτοκέφαλον θὰ εἶχον ἐκ τοῦ ἀντιθέτου καὶ τὴν ἰσχὺν νὰ καταργῶσιν Αὐτοκέφαλα, οἷον τὸ τῆς Κύπρου. Ἡ ἵδρυσις δὲ ἐθνικῶν ἢ φυλετικῶν ἐκκλησιῶν ὑφ' ὃν τύπον καὶ ἔννοιαν ἐκλαμβάνομεν αὐτὰς ἡμεῖς σήμερον ἦτο ἄγνωστος ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ φράσις τοῦ λδ' ἀποστολικοῦ κανόνος «τοὺς ἐπισκόπους **ἑκάστου ἔθνους** εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον» ἐκφράζει ἔννοιαν μὴ ἔχουσαν σχέσιν οὔτε μὲ τὸ σύστημα τοῦ Αὐτοκεφάλου οὔτε μὲ τὰς ἐθνικὰς ἢ φυλετικὰς ἐκκλησίας τῆς σήμερον.

Ἐὰν δὲ ὅ τε ιζ' κανὼν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ Φωτίου δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς δικαιο-

λογίαν αὐτοκεφάλου χώρας Ὀρθοδόξου Κράτους ἐντελῶς ἀνίσχυρα τυγχάνουσιν ὅταν ἐξ αὐτῶν ἀρυώμεθα ἐπιχειρήματα πρὸς δικαιολογίαν αὐτοκεφάλου παρεχομένου εἰς χώραν ἢ περιοχὴν τινὰ ὀρθόδοξον ὑπαγομένην εἰς ἑτερόδοξον ἢ ἀλλόθρησκον Κράτος. Πρὸ τῆς Ἁλώσεως πολλαὶ χῶραι, εὑρισκόμεναι ἐντὸς τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους, ἐκκλησιαστικῶς ἐκυβερνῶντο ὑπὸ τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου. Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ ὡς πρὸς τὴν Κρήτην, τὴν Ἑπτάνησον καὶ τὴν Πελοπόννησον καὶ ἄλλας χώρας ὅτε αὗται κατείχοντο ὑπὸ τῶν Βενετῶν. Οἱ Οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι στερρῶς εἴχοντο πάντοτε τῆς δικαιοδοσίας αὐτῶν ἀποστέργοντες πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀπόσπασιν χώρας τινός. Ὅτε συνεστήθη ἡ τραπεζουντιανὴ Αὐτοκρατορία ἠνέχθησαν μόνον ἐκκλησιαστικὴν αὐτονομίαν, ἤτοι ἀτελὲς αὐτοκέφαλον - ὑφ' ἣν ἔννοιαν ἀντελήφθη τοῦτο καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ζ' ἑκατονταετηρίδος ὁ Ἀντιοχείας Ἀναστάσιος ὁ Β' - ἐπιτρέψαντες μὲν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μητροπολίτου εἰς τοὺς Ἐπισκόπους αὐτοῦ ἐπιφυλάξαντες δὲ εἰς ἑαυτοὺς τὴν χειροτονίαν. Τὸν δὲ λεγόμενον Πατριάρχην Τυρνόβου ἀνεγνώριζον Πατριάρχην ἄνευ πραγματικῆς πατριαρχικῆς δικαιοδοσίας. Ἐν τῇ δευτέρᾳ καθαιρέσει τοῦ Σιναίου Ἀνανίου ἀναγινώσκομεν· «Ἐντὸς τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν ὅλος ὁ Χριστιανισμὸς περιτειχίζεται». (Ἔγγραφα ἐπίσημα ὑπὸ Καλλινίκου Δεληκάνη τόμ. Α' σελ. 438)· τοὺς Ἀρχιεπισκόπους Πεκίου καὶ Ἀχριδῶν οὐδέποτε ἐτιτλοφόρησαν Πατριάρχας. Τὸ Αὐτοκέφαλον δὲ τούτων, ἕνεκα ἰδίᾳ τῶν πολιτικῶν περιστάσεων δὲν ἦτο πάντοτε πλῆρες. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι καὶ τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ρωσσίᾳ Ἐκκλησίας δὲν ἦτο καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τέλειον.

Ἡ ὑπὸ φυλετικὴν ἔννοιαν ἀντίληψις τοῦ Αὐτοκεφάλου, τῆς φυλῆς ἀπαρτιζούσης κράτος ἀνεξάρτητον, εἶναι νεωτέρας καὶ μάλιστα συγχρόνου προελεύσεως. Ἡ ἑτέρα ἀντίληψις τοῦ Αὐτοκεφάλου, καθ' ἣν παραχωρεῖται Αὐτοκέφαλον καὶ εἰς ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν τῆς ὁποίας ἡ πολιτικὴ κυβέρνησις εἶναι ἀλλόδοξος ἢ ἀλλόθρησκος εἶναι βεβιασμένη ἀπόπειρα ὑπαγωγῆς τῆς περιπτώσεως ταύτης εἰς τὴν προηγουμένην. Ὡς καὶ ἄλλοτε ἔγρα-

φον, ὁ θρυμματισμὸς αὐτὸς τῆς Ὀρθοδοξίας ἔβλαψε, βλάπτει καὶ θὰ βλάπτῃ τὴν ἐνέργειαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Αἱ ἱστορικῶς ἀστήρικτοι καὶ ἀντικανονικαὶ παραφυάδες τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας διασπῶσι τὰς δυνάμεις αὐτῆς, κωλύουσι τὴν ἑνιαίαν ἐνέργειαν, παριστῶσιν αὐτὴν ἀσθενῆ ἐν μέσῳ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τὸν ὁποῖον αὕτη διεξάγει κατὰ πολλῶν καὶ ποικίλων δυνάμεων. Τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ ἀπασχολήσῃ θᾶττον ἢ βράδιον οἱονδήποτε Πανορθόδοξον Συνέδριον. Ὅταν δὲ ἀρθῶσιν αἱ φυλετικαὶ προλήψεις καὶ αἱ ἐθνικαὶ φιλοδοξίαι, τότε θὰ κατορθωθῇ πλήρης ἡ ἠθικὴ ἀπόδοσις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀνὰ τὴν ὑφήλιον ἐνεργούσης μετὰ μεγαλυτέρας συνοχῆς ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης.

† Ο ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

ΗΘΙΚΟΝ ΔΙΔΑΓΜΑ

«Ταράσσεται **ὑπεραιρόμενος** (ὁ ὑπερήφανος) ὡς θύελλα καὶ ὡς κόνις ἐξαφανίζεται· ὡς παμφόλυξ ὀγκοῦται καὶ ὡς σπινθὴρ ἀποσβέννυται τὸ ὑπέρογκον πνεῦμα, τὸ μεγαλόρρημον θράσος, ὁ **πηλὸς** ὁ αὐθάδης, ἡ κόνις ἡ μεγαλόφρων, ἡ σποδὸς ἡ πεφυσιωμένη, ὁ σπινθὴρ ὁ εὐκατάσβεστος, ὁ εὐρίπιστος λύχνος, ἡ εὐμάραντος χλόη, ὁ φύσει θνητὸς καὶ τῇ ἐπάρσει, ὡς νομίζει, αἰώνιος.

»Ἄρχει μὲν τοῦ πνεύματος ἡ ψυχὴ καὶ ἡνιοχεῖ κατὰ φύσιν, καθάπερ ὁ ἡνίοχος τοὺς ἵππους καὶ ὁ κυβερνήτης τὴν ναῦν καὶ ὁ στρατηγὸς τὸν στρατόν. Ἂν δὲ εἰς τὸ ἐναντίον ἡ τάξις περιτραπῇ καὶ φιλονεικήσῃ τὸ σῶμα κατεξαναστῆναι τῆς ψυχῆς καὶ φέρειν αὐτὴν πρὸς τὰ οἰκεῖα σκιρτήματα, εἰς τὴν ἴσην ἀπώλειαν καταλήγει, εἰς ἣν καταστρέφουσι τὸν ἡνίοχον ἀποβαλόντες οἱ ἵπποι, καὶ ἡ ναῦς τὸν κυβερνήτην, καὶ οἱ στρατιῶται τὸν στρατηγόν, αὐτοὶ στρατηγεῖν καὶ ἡνιοχεῖν ἐπιχειρήσαντες».

[Φώτιος]

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΙΛΗΤΟΥ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΦΩΤΙΟΝ [1]

Φώτιος, τὸ μέγα ὄνομα, τὸ σέμνωμα τῆς Ἱεραρχίας, ὁ καλλιστέφανος τῆς Ὀρθοδοξίας Πατριάρχης καὶ Ὁμολογητής, ἡ ἀρίζηλος δόξα τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ ὑπόθεσις τῆς παρούσης ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως. Ὁ Φώτιος, τὸ προσφιλὲς καὶ περίδοξον ὄνομα, ὁ ἐν Πατριάρχαις Ἅγιος, ὁ στερρὸς τῆς πίστεως ἀθλητής, ὁ τῆς ἀπλανοῦς γνώσεως κανών, ὁ ἐν φιλοσόφοις σοφός, τὸ τῆς παιδείας πάμμουσον ἐνδιαίτημα, εἶναι ὁ ἑστιάτωρ καὶ χορηγὸς τῆς παρούσης πνευματικῆς πανδαισίας. Ἐντεῦθεν καὶ Πρωθιεράρχου σεπτὴ παρουσία καὶ ἀρχιερέων σεμνὴ χοροστασία καὶ ἱερέων εὐλαβῶν παράστασις καὶ εὐσεβοῦς λαοῦ συρροή, τιμώντων τὴν μνήμην ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ὁ πολυκύμαντος καὶ περιπετειώδης βίος ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τῶν Πανορθοδόξων δρᾶμα ὁλόκληρον εὐγενῶν πράξεων καὶ ἀγώνων μαρτυρικῶν, δι' ὧν κατησφαλίσθη ἡ ἀκεραιότης τῆς πίστεως καὶ διεσώθη ἀλώβητος ὁ ἰδιάζων τύπος καὶ χαρακτὴρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Τοῦ δράματος τούτου ὀλίγας μόνον σκηνάς, καὶ ταύτας ἀσθενῶς, προτίθεται νὰ σκιαγραφήσῃ ὁ παρὼν λόγος. Διότι ποῖος λόγος θὰ ἦτο ἐπαρκὴς νὰ ἐξάρῃ κατ' ἀξίαν τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου τούτου Πατριάρχου, τοῦ ὑπερτέρου παντὸς ἐπαίνου καὶ ἐγκωμίου Ἁγίου, ὅστις διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐξόχων αὐτοῦ προτερημάτων ὑπερέβη τὰ ὅρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἔζησε καὶ ἔδρασεν, ὑπερέβη τοὺς αἰῶνας καὶ κατέστη ἄξιος παγκοσμίου φήμης καὶ τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης!

***

Παναγιώτατε καὶ Θειότατε Πάτερ καὶ Δέσποτα, Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι, εὐσεβῆ τῆς Ἐκκλησίας τέκνα,

Εἰς οἱονδήποτε στάδιον τοῦ βίου καὶ ἂν παρακολουθήσωμεν τὸν ἱερὸν Φώτιον, εἴτε εἰς τὴν Βιβλιοθήκην ἐπιδιδόμενον εἰς παντοίας μελέτας, εἴτε εἰς τὴν Σχολὴν μεταδιδόντα ἐκ τοῦ ἀκενώτου θησαυροῦ τῆς σοφίας αὐτοῦ,

(1) Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ, χοροστατούσης τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Φωτίου Β´ μεθ' ὅλων τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν, τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου, ἐπετείῳ τοῦ Σεπτοῦ ὀνόματος τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

εἴτε ὑπουργοῦντα τῇ Πολιτείᾳ εἰς ἀξιώματα μεγάλα καὶ περιφανῆ καὶ εἰς διπλωματικὰς ἀποστολάς, εἴτε κοσμοῦντα τὸν Ἁγιώτατον Πατριαρχικὸν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπολίτιδος Ἐκκλησίας, εἴτε ὑφιστάμενον τὴν παραγνώρισιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰς σκληρὰς στερήσεις δύο ἐξοριῶν, πανταχοῦ ἀναγνωρίζομεν τὸν ἰσχυρὸν ἄνθρωπον, τὸν μέγαν ἄνδρα· πανταχοῦ συναντῶμεν μίαν ζωὴν πλουσίαν καὶ γόνιμον διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν τιμὴν καὶ τὸ κῦρος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος· πανταχοῦ διακρίνομεν τοὺς ἀπαραμίλλους χαρακτῆρας τοὺς συγκροτοῦντας μίαν ὑπέροχον, ἀλλὰ καὶ αὐτοδημιούργητον προσωπικότητα.

Οὔτε τοῦ γένους ἡ περιφάνεια καὶ ὁ πλοῦτος, οὔτε οἱ συγγενικοὶ δεσμοὶ πρὸς τὰς Κορυφὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας ὑπῆρξαν τὰ μέσα τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Φωτίου. Διότι ἀντὶ νὰ ἀναβῇ ἀμέσως ἐπὶ τῆς μεγάλης σκηνῆς τοῦ βίου, χρησιμοποιῶν ταῦτα ὡς βάσεις, κατεκλείσθη ἐν τῇ πολυβίβλῳ αὐτοῦ Βιβλιοθήκῃ ἀκροώμενος ἡμέρας καὶ νυκτὸς τῆς ἀφώνου διδασκαλίας τῶν ἀθανάτων νεκρῶν καὶ ἀποταμιεύων εἰς τὴν ἰσχυρὰν καὶ πολυδέγμονα διάνοιάν του ὅ,τι ὑψηλὸν καὶ ὡραῖον εἰς θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν, εἰς ἐπιστήμην καὶ τέχνην ἐλάλησαν οἱ πρὸ αὐτοῦ αἰῶνες.

Ἐκεῖ, εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀνάβασιν τῆς σκέψεως εἶδε τὴν ἀδιάκοπον ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κόσμου, εἶδε τὴν ἀτελεύτητον ἐκτύλιξιν τοῦ ἀπείρου. «Πόσον ἀξιοθαύμαστος εἶνε ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου—εἶπέ τις τῶν νεωτέρων σοφῶν—ὅταν λεπτυνθῇ διὰ τῆς μορφώσεως! Ὑψοῦται εἰς τὰς ὑψηλοτέρας καὶ φωτεινοτέρας κορυφάς, ὁπόθεν δι' ἑνὸς βλέμματος περιβάλλει τὸ ἄπειρον. Ἐὰν εἶναι πεπρωμένον εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ γίνῃ Θεός, ὁ θρόνος του θὰ εἶναι τὸ βιβλίον». Ἀπὸ τοῦ ἀφανοῦς ἐκείνου θεωρείου παρετήρει τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας τῆς συγχρόνου κοινωνίας, ἠκροᾶτο τοὺς βαρεῖς στεναγμοὺς τῶν καταδυναστευομένων, τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἐλπίδας τῆς ἀνθρωπότητος. Ἔβλεπεν, ἤκουεν, ἔχαιρεν, ἐθρήνει καὶ ἐμελέτα. Ἐκεῖ ἐκαλλίστευσε τὸν ἀδαμάντινον ἐκεῖνον χαρακτῆρα καὶ παρεσκεύασεν ἑαυτὸν ἄξιον τοῦ μεγάλου προορισμοῦ του. Αἱ ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ τῆς σοφίας διηνεκεῖς ἀσκήσεις καὶ αἱ παννύχιοι μελέται ἀνεβίβασαν τὸν ἀξιάγαστον τοῦτον ἄνδρα εἰς τὴν ὑψίστην τῆς ἐπιστήμης περιωπὴν καὶ ἀνέδειξαν συγγραφέα πολυγραφώτατον, παρ' ὅλην τὴν δυσμένειαν τῶν καιρῶν καὶ τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν μέσων.

Πλὴν δὲν ἦτο ἐκ τῶν σοφῶν ἐκείνων τῶν ἐγωϊστῶν, τῶν ἀδιαφορούντων διὰ τὸν φωτισμὸν τῶν ἄλλων. Τὰς παντοίας καὶ πολυμερεῖς αὐτοῦ γνώσεις, ὧν ἀΐδια μνημεῖα πρόκεινται ἡ Μυριόβιβλος, τὰ Ἀμφιλόχια, οἱ Λόγοι, αἱ Ὁμιλίαι, αἱ Ἐπιστολαί, προθύμως καὶ ἀφθόνως μετέδιδε λόγῳ ἢ γραφῇ εἰς τοὺς δύο προσφιλεῖς ἀδελφούς, εἰς οἰκείους, εἰς φίλους, εἰς

πλῆθος ἀγαπώντων καὶ ἀγαπωμένων μαθητῶν, εἰς τὸ Γένος, εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεάς.

*
* *

Ἐὰν δέ, κατὰ τὸ ἀρχαῖον λόγιον, «κατόπτρῳ μὲν ἐμφανίζεται τύπος τῆς μορφῆς τοῦ σώματος, ὁμιλίαις δὲ καὶ λόγοις τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος χαρακτηρίζεται» τὰ συγγράμματα τοῦ Φωτίου, τὰ ἀποπνέοντα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σοφίαν, ἐμφαίνουσι τὸν ὑπέροχον ἠθικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὴν ἁγιότητα καὶ τὴν δόξαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀμαυρώσωσιν οὔτε ἡ συκοφαντία τῶν συγχρόνων οὔτε ἡ προκατειλημμένη κρίσις τῶν νεωτέρων. «Σιγάτω πᾶσα συκοφαντία. Οὔτε Νικήτα τοῦ Παφλαγονίας Ἐπισκόπου ἡ παφλάζουσα γλωσσαλγία, οὔτε Στυλιανοῦ τοῦ Νεοκαισαρείας οἱ λῆροι, οὔτε τοῦ Σμύρνης Μητροφάνους ἡ πεισμονή, οὔτε Θεογνώστου, τῶν δύο ποντιφήκων, Νικολάου καὶ Ἀδριανοῦ, δουλοπαροίκου πρόσφυγος, οὐδὲν ἔβλαψαν τὸ κλέος, ὅπερ ἀθάνατον ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια τὸν Φώτιον περιβάλλει. . . οὗ τὸ μέγεθος ἑτέρωθεν καὶ αὐτοί, πρὸς ἴδιον ἑαυτῶν ἔλεγχον, καθομολογοῦσι» (Κ. Οἰκονόμος).

Τοιοῦτος πράγματι ἐξέλαμψε κατὰ τὰς δύο περιόδους τῆς ταραχώδους καὶ πολυκυμάντου εἰκοσαετοῦς αὐτοῦ Πατριαρχείας (857-867, 877-886) καὶ δὴ ἐν μέσῳ ποικίλων ἀντιξοοτήτων καὶ ἀγώνων σκληρῶν, ἀφ᾽ ἧς σχεδὸν ἡμέρας ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν Ἁγιώτατον Οἰκουμ. Θρόνον, εἰς διαδοχὴν τοῦ Ἁγ. Ἰγνατίου, τοῦ βασιλόπαιδος, ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος, βιαζόμενος καὶ ἀποδυσπετῶν, ἀλλὰ πάντως ἐπ᾽ ἀγαθῷ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ οἰκείου γένους. Ὑπῆρξε τραχὺ τὸ ἔργον τοῦ Μεγάλου Πατριάρχου, διαρκῶς παλαίοντος κατὰ τοῦ φθόνου καὶ τῆς συκοφαντίας ξένων καὶ οἰκείων, πρὸς διατήρησιν τοῦ γοήτρου τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς κατοχύρωσιν τῆς ὀρθῆς πίστεως, τῶν ὀρθοδόξων θεσμίων καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐναντίον ἀντιθέτων τάσεων καὶ ἀξιώσεων τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης.

Ποσάκις δυσφορῶν διὰ τὴν δημιουργηθεῖσαν, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνωμαλίαν, δὲν ἐνοστάλγησε τὰς ἡδίστας πνευματικὰς ἀπολαύσεις τοῦ προτέρου βίου! «Ἐξέπεσον, ἔγραφε πρὸς τὸν βασιλεύοντα, εἰρηνικῆς ζωῆς, ἐξέπεσον γαλήνης γλυκείας, ἐξέπεσον δὲ καὶ δόξης· ἐξέπεσον τῆς φίλης ἡσυχίας, τῆς καθαρᾶς ἐκείνης καὶ ἡδίστης μετὰ τῶν πλησίον συνουσίας, τῆς ἀλύπου καὶ ἀδόλου καὶ ἀνεπιλήπτου συναναστροφῆς. . . Ἀλλὰ πῶς οἷόν τέ ἐστιν ἀδακρυτὶ ταῦτα παρελθεῖν; Οἴκοι μὲν γὰρ μένοντι ἡ χαρίεσσα τῶν ἡδονῶν περιεπλέκετο τέρψις, τῶν μανθανόντων ὁρῶντι τὸν πόνον, τὴν σπουδὴν τῶν ἐπερωτώντων, τὴν τριβὴν τῶν προσδιαλεγομένων. . . Ἐξιόντι δὲ πάλιν πρὸς τὴν βασίλειον αὐλήν, αἱ προπεμπτήριοι τῶν εὐχῶν

καὶ τοῦ μὴ βραδύνειν ἡ προτροπή· τούτων ἁπάντων ἐξέπεσον· ὑπὲρ τούτων ὠδυρόμην· τούτων ἀποσπωμένῳ πηγαὶ δακρύων ἀνεστομοῦντο καὶ λύπης ἀχλὺς περιεκέχυτο. Ἤδειν γάρ, καὶ πρὸ τῆς πείρας, τὸ πολυτάραχον καὶ πολυμέριμνον τῆς καθέδρας ταύτης».

Μετὰ πόσης δὲ χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ ἀνεξικακίας ἀνεσκεύαζε τὰς ρωμαϊκὰς ἀντιρρήσεις, τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὰς ἀρὰς διὰ τὴν ἐκ λαϊκῶν προχείρισιν αὐτοῦ, προσάγων εἰς ἀπολογίαν ἀνάλογα παραδείγματα ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ προσφάτου Ἱστορίας καὶ τὴν ὀφειλὴν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης τιθέμενος ὑπεράνω τῆς ἀκριβείας τῶν τύπων! «Συνεσχέθημεν ἄκοντες, κακούργοις ἴσα καθείρχθημεν· ἐτηρούμεθα φυλασσόμενοι· ἐψηφίσθημεν ἀνανεύοντες· ἐχειροτονήθημεν κλαίοντες, ὀδυρόμενοι, κοπτόμενοι. Ἴσασι ταῦτα πάντες· οὐδὲ γὰρ ἐν γωνίᾳ ἐγένετο, καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐπηρείας τὴν ἱστορίαν εἰς πάντας ἐξήνεγκεν. Ἔλεος καὶ φιλανθρωπία τοῖς βίαν παθοῦσιν, ἀλλ' οὐκ ἐπιτίμησις καὶ παρόρασις ἐποφείλεται».

Ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τῶν ποικίλων τούτων καὶ διαρκῶν περισπασμῶν δὲν ἔπαυσεν ὁ Μακάριος Πατριάρχης ἀνενδότως ἐργαζόμενος διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν θρησκευτικῶν ἐρίδων, διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, διὰ τὴν ἀνακαίνισιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας, διὰ τὸν φωτισμὸν τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς φιλανθρωπίας, διὰ τὴν συνδιαλλαγὴν τῶν διϊσταμένων καὶ τὴν προστασίαν τῶν καταδιωκομένων, καὶ τὸ σπουδαιότερον, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν κατήχησιν καὶ τὸν φωτισμὸν τῶν περιοίκων ἐθνῶν. Συνεχίζων καὶ εὐρύνων τὸ ἱεραποστολικὸν καὶ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις προσεκόμισεν ἄλλοτε τὸ φῶς τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας καὶ τοῦ προγονικοῦ πολιτισμοῦ μέχρι τῶν ἐρήμων τῆς Ἀβησσυνίας καὶ τῶν ὀρέων τῆς Ἀρμενίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Ἀραβίας, προσήγαγεν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ διεμόρφωσεν εἰς ἔθνη καὶ ἐγέννησεν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοὺς Ρώσσους, τοὺς Σέρβους, τοὺς Ρουμάνους, τοὺς Βουλγάρους, τοὺς Μοραβούς. «Τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, λέγει τις τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν (Diehl), ἄνευ τῶν ἱεραποστόλων καὶ διδασκάλων των Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, ἄνευ τῶν ἱστορικῶν καὶ χρονογράφων Προκοπίου, Μενάνδρου, Θεοφάνους, Πορφυρογεννήτου, Λέοντος τοῦ διακόνου καὶ Κεδρηνοῦ, τί θὰ ἐγνώριζον περὶ τῆς ἰδίας ἱστορίας; Ἄνευ τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι θὰ ἠγνόουν σχεδὸν ὅλον τὸ παρελθόν των, ὅπως ἄνευ αὐτῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον θὰ ἐστεροῦντο τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ».

Ὁπόση ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ τοῦ Μεγάλου Πατριάρχου ἐπὶ τῇ πλουσίᾳ καρποφορίᾳ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ διὰ τῶν αὐταδέλφων Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου, ὅστις «ὡς ἄλλος Κάδμος τῷ μεγάλῳ καὶ πολυφύλῳ γένει τῶν σλαβόνων ἐπεφάνη», μετὰ πόσης δὲ λύπης παρηκολούθησε καὶ ἤλεγξε

τὴν καθ' ὑπέρβασιν δικαιοδοσίας ἐνέργειαν τῆς Πρεσβυτέρας Ρώμης καὶ τὰς ἀντικανονικὰς καὶ καινοτόμους αὐτῆς πράξεις ἐν τῇ νεοφύτῳ ἐκείνῃ Ἐκκλησίᾳ! «Ἀλλά γε δὴ καὶ Βουλγάρων ἔθνος. . . . εἰς τοσαύτην μετέκλινεν ἡμερότητα καὶ θεογνωσίαν, ὥστε τῶν δαιμονίων καὶ πατρῴων ἐκστάντες ὀργίων εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν μετενεκεντρίσθησαν πίστιν! Ἀλλ' ὢ τῆς πονηρᾶς καὶ βασκάνου καὶ ἀθέου βουλῆς τε καὶ πράξεως! Οὔπω γὰρ ἐκείνου τοῦ ἔθνους οὐδ' εἰς δύο ἐνιαυτοὺς τὴν ὀρθὴν τῶν χριστιανῶν τιμῶντος θρησκείαν, ἄνδρες δυσσεβεῖς καὶ ἀποτρόπαιοι . . . πρὸς τὸ νεοπαγὲς εἰς εὐσέβειαν καὶ νεοσύστατον ἔθνος, ἐμπηδήσαντες εἰς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου, τὸν ἠγαπημένον καὶ νεόφυτον, κατανεμησάμενοι ἐλυμήναντο. Ἀπὸ γὰρ τῶν ὀρθῶν καὶ καθαρῶν δογμάτων καὶ τῆς τῶν χριστιανῶν ἀμωμήτου πίστεως παραφθείρειν τούτους καὶ ὑποσπᾷν κατεπανουργήσαντο».

Τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων κατὰ τῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐπιβουλῶν, καὶ τὰ δίκαια τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν ἐπηρειῶν τῆς Ρώμης, ἀντὶ τῶν Συνοδικῶς ἀναγνωρισθέντων αὐτῇ πρωτείων τιμῆς ἐπιζητούσης πνευματικὴν ἐπι τῆς Ἐκκλησίας κυριαρχίαν, ἐξηκολούθησεν ὑπερασπίζων ὁ ἀοίδιμος ἐν Πατριάρχαις Φώτιος, ὥς τε Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ ὡς σχολάζων καὶ διδάσκαλος τῶν βασιλοπαίδων ἐν τῷ Παλατίῳ τῆς Μαγναύρας, ὅπου καὶ συνήντησε τὸν ἀποκατασταθέντα καὶ πάλιν ἅγιον Ἰγνάτιον καὶ «προσέπεσεν ὁ εἷς εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἄλλου καὶ εἴ τι ἑκατέρῳ πρὸς τὸν ἕτερον διημάρτηται τῆς συγγνώμης ἔτυχεν ὑφ' ἑκατέρου». Καὶ τὸν καλὸν τοῦτον ἀγῶνα, οὗτινος μάρτυρες ἀψευδεῖς αἱ σύνοδοι, αἱ ἐπιστολαί, αἱ ὁμιλίαι καὶ οἱ λόγοι, διεξήγαγε καλλινίκως καὶ ἀξίως τοῦ παρελθόντος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ὀνόματος, μέχρι τέρματος τοῦ μακροῦ αὐτοῦ βίου, τὸν ὁποῖον ἐν δευτέρᾳ ἐξορίᾳ ἐτελεύτησε τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 898 ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Βόρδωνος «οὔτε φωνῆς φιλούντων, ἀλλ' οὐδὲ ἐχθρῶν συγχωρούντων ἐνωτιζόμενος».

Καὶ ὅμως κλῆρος καὶ λαός, ἐχθροὶ καὶ φίλοι, ἀφέντες «τὴν ὀλιγωρίαν τὴν περὶ τὰ κρείττονα, τὴν ἐπιμέλειαν τὴν περὶ τὰ μάταια, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἔριν, τὸν φθόνον, τὰς στάσεις. . . τὴν ὑπεροψίαν. . . »εὐλαβῶς προὔπεμψαν τὸν μέγαν νεκρὸν μέχρι τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἀνοικομηθείσης μονῆς τῆς Ἐρημίας καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ πολλῇ ἀνεφώνησαν «Ἰγνατίουκαὶ Φωτίου τῶν ἁγιωτάτων ὀρθοδόξων καὶ ἀοιδίμων Πατριαρχῶν, αἰωνία ἡ μνήμη». «Ἅπαντα μὲν γὰρ τὰ ἀνθρώπινα συγκαταρρεῖ τῷ χρόνῳ, καὶ ἀφανίζεται· ἀρετὴ δέ, ὥσπερ πυρὶ καὶ σιδήρῳ καὶ πᾶσιν, οἷς ὑπείκει τὰ ἐν γενέσει πάντα, ἀνάλωτος, οὕτω καὶ χρόνου καὶ παθῶν καὶ αὐτοῦ θανάτου περιγίνεται· εἰ δ' ἀκριβέστερον ἴδοις, τῷ χρόνῳ καὶ τῷ θανάτῳ μᾶλλον ἀναζῇ καὶ θάλλει καὶ τὸ οἰκεῖον κλέος καὶ τὴν εὐπρέπειαν, ἐναποσβεσθέντος αὐτοῖς τοῦ φθόνου, λαμπρότερόν τε καὶ θαυμασιώτερον ἀναδείκνυται». *(Φώτιος)*

Τὸ κλέος καὶ τὴν εὐπρέπειαν τοῦ Σεπτοῦ ὀνόματος δὲν ἠδυνήθησαν νὰ θίξωσιν οὔτε οἱ ἀφορισμοί, αἱ ἀραὶ καὶ τὰ ἀναθέματα τῶν συγχρόνων, οὔτε ἡ προκατειλημμένη κρίσις τῶν μεταγενεστέρων περὶ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός, ὡς δῆθεν πρωτουργοῦ τοῦ λυπηροῦ Σχίσματος.

«Ὅσῳ γὰρ πλείω γεγράφασι, καὶ γράφουσι δὲ μέχρι καὶ σήμερον, τοσούτῳ μείζονα μὲν τὴν ἀρίζηλον Φωτίου δόξαν, λαμπροτέραν δὲ τὴν ἑαυτῶν ἀδικίαν ἀποδεικνύουσι. Μέχρις ἄν, Θεοῦ νεύσαντος, ὑποκλίνωσιν ἐνώπιον τοῦ τροπαίου τῆς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου Ὀρθοδοξίας, ὅ πρῶτος ἔστησεν ὁ Φώτιος. Καὶ ταῦτα μὲν Θεῷ μελήσει, «ὅς ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν». Τοῦ δὲ *Φωτίου τὰς ἀρετὰς κηρύττουσιν εἰς αἰῶνας, ἃς κατέλιπε κοινὸν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι θησαυρόν, αἱ ἀθάνατοι βίβλοι.* Ὁποῖον πολυμαθείας πελάγιον χεῦμα! Ὅστις ἀναγνῷ τὴν Μυριόβιβλον αὐτοῦ βιβλιοθήκην, ἐξίσταται, βλέπων ἄνδρα βιβλιακώτατον, ἀγανεστάτης ἀναγνώσεως ταμειοῦχον, ἀκριβέστατον ἱστορικόν, γραμματικόν, μουσικόν, περὶ τὴν ποίησιν δεξιόν, γεωγράφον, χρονολόγον, ἀρχαιολόγον, πάμπλουτον φιλολόγον, μεγαλοφυέστατον κριτικόν. Ἐὰν δὲ καὶ τἄλλα, καὶ μάλιστα τὰς ἐπιστολὰς ἀναγνῷς, θαυμάσεις τὸν φιλόσοφον, τὸν μαθηματικόν, τὸν ἰατρόν, τὸν εὐφραδέστατον ῥήτορα. Τὰς δὲ περὶ τὴν *Νομικὴν* ἐξηκριβωμένας αὐτοῦ γνώσεις; Τὰς δὲ περὶ τὰ *Πολιτικά;* Τὰς δὲ περὶ τὰ Κανονικά, καὶ πάντα τὰ τῆς Ἐκκλησίας; Πάμμουσον ὁρᾷς παιδείας ἐνδιαίτημα. Ἐξαιρέτως δὲ τῆς θεολογίας ἱερώτατον τέμενος, καὶ στόμα τῆς Ὀρθοδοξίας τρανόφθογγον, λέξει τε καὶ φράσει κεχαριτωμένη καὶ ἐκφαντορικῇ τὰ πανάγια τῆς εὐσεβείας μυστήρια τελεστικῶς ἀναπτύσσοντα, καὶ ἱερουργοῦντα. Καὶ πανταχοῦ δὲ τὸ πρέπον τοῦ λόγου διατηρεῖ, συνάπτων εὐφυῶς τῆς Ἀττικῆς Μούσης τὴν ἀκρίβειαν πρὸς τὰς νεωτέρας χάριτας τῆς Ἀλεξανδρινῆς εὐγλωττίας. Καὶ δικαίως ἄρα Μάξιμος ὁ Μαργούνιος ἐθαύμαζε τὸν ἱερὸν καὶ σοφώτατον Φώτιον, «οὐ μόνον ὅτι τοὺς τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας ἐμπιστευθεὶς οἴακας, τὸ τοῦ Χριστοῦ λογικὸν ποίμνιον εἰς νομὰς εἰσῆγε τε καὶ ἐξῆγε σωτηριώδεις, ἀλλ' ὅτι καὶ πᾶσαν μετελθὼν παιδείαν, πάντας τοὺς ἐπ' αὐτοῦ πολλῷ τῷ μέτρῳ ὑπερηκόντισε»! *(Κ. Οἰκονόμος)*

***

Διὰ τοῦτο, τὸ κλέος τοῦ Φωτίου, «οὔ ποτ' ὀλεῖται· ἐς τ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ, ἠέλιός τ' ἀνιὼν λάμπῃ, λαμπρά τε σελήνη, καὶ ποταμοὶ κλύζωσι».

Ἡ Ἱστορία ἐνεῖδεν ἐν αὐτῷ ἰσχυρὸν παράγοντα πολιτισμοῦ, τὸν μοναδικὸν καὶ ἐξαίρετον ἐκπρόσωπον τοῦ ἐνάτου αἰῶνος, καὶ κατέταξεν αὐτὸν εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐνδόξων ἐκείνων ἀνδρῶν ὅσοι ἡγήθησαν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου.

Ἡ ἐπιστήμη ἀνεγνώρισεν ἐν αὐτῷ τὸν ἡγεμόνα τῆς παλιγγενεσίας τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν τῇ Δύσει, τὸν παγ-

κόσμιον σοφὸν τὸν φωταγωγοῦντα τὰ πνεύματα εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ζωὴν διὰ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ παραδείγματος, διὰ τῶν ἀθανάτων συγγραφῶν.

Ἡ ἁγνὴ συνείδησις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπαύριον τοῦ θανάτου, ὡμολόγησεν αὐτὸν Ἅγιον καὶ Ἰσαπόστολον καὶ γνήσιον κληρονόμον τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐνεῖδεν ἐν αὐτῷ τὸ σύμβολον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν αὐτονομίας, τὸν ἀρχηγέτην νέας Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, τὸν Μέγαν Πατριάρχην καὶ Διδάσκαλον, τὸν «παιδεύσαντα αὐτὴν στάσιν καὶ τάξιν εὐπρεπεστάτην» καθ' ἣν ἀναλλοίωτον διετηρήθη τὸ ἀρχαιοπρεπὲς τῆς Ἐκκλησίας πολίτευμα, καὶ ἁγνὴ καὶ ἄσπιλος διεφυλάχθη ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων ἀναμέσον μυρίων ἐπηρειῶν καὶ δοκιμασιῶν καὶ κινδύνων.

Τοιαύτη ἡ ἀπὸ τοῦ Μεγάλου ἐκείνου Πατριάρχου, διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν, μέχρις ἡμῶν περιελθοῦσα κληρονομία. Τοιαύτη ἡ πολύτιμος παρακαταθήκη ἡ ὑπὸ τῶν αἰώνων κληροδοτηθεῖσα τῇ Ἁγίᾳ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ. Ταύτην σπουδάσωμεν, πατέρες καὶ ἀδελφοί, νὰ διαφυλάξωμεν ἀκεραίαν καὶ ἀλύμαντον ἀπὸ πάσης ἐπηρείας, ἀφιέντες τὴν «ὀλιγωρίαν τὴν περὶ τὰ κρείττονα, τὴν ἐπιμέλειαν τὴν περὶ τὰ μάταια», ζηλοῦντες τὴν αὐτοθυσίαν, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Μακαρίου Φωτίου, ἄξιοι φαινόμενοι ἐν παντὶ καὶ πάντοτε τῆς κλήσεως ἡμῶν.

Τύχῃ ἀγαθῇ! Φρουρὸς ἀκοίμητος καὶ θεματοφύλαξ τῆς τιμιωτάτης ταύτης κληρονομίας ἐτάχθης Σύ, Παναγιώτατε Δέσποτα, ὁ τοῦ Μεγάλου ἐκείνου Φωτίου ὁμώνυμος, ὁμότροπος καὶ ὁμόζηλος διάδοχος, ὁ τῆς Ἐκείνου ἀρετῆς καὶ σοφίας ἐραστὴς καὶ μιμητής! Τοῦτο δὲ εἶναι τὸ κεφάλαιον τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐλπίδος τῆς Ἐκκλησίας, τῆς συμπαρέδρου Ἱεραρχίας, τοῦ εὐαγοῦς κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ· καὶ τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα ἡμῶν ταύτην διατρανοῦντες ἑορτὴν τῇ ἑορτῇ καὶ πανήγυριν τῇ πανηγύρει συνάπτομεν.

Σὺ δὲ ἀοίδιμε ἐν Πατριάρχαις καὶ ἐν ἁγίοις Ἅγιε Φώτιε, τὰ ὑπὲρ ἡμῶν μνήσθητι, συνεπαγείρων εἰς πρεσβείαν πάντας τοὺς ὁμοσκήνους, σου. τοῦ καθικετεῦσαι πάντοτε μέν, καὶ νῦν δέ, τὸν κοινὸν Δεσπότην ὑπὲρ τῆς πάντων σωτηρίας χριστιανῶν, τὸν Προκαθήμενον τῆς Ἐκκλησίας ἐν εἰρήνῃ διασῴζων ταῖς ἱκεσίαις σου· χρίων ἀρχιερεῖς ἐν θεολογίᾳ, καλῶς κυβερνᾷν τὴν ἐκ Θεοῦ καὶ παρὰ σοῦ σοφῶς πεπαιδευμένην καὶ αὐτοῖς ἐμπιστευθεῖσαν Ἐκκλησίαν· καὶ τὸν λοιπὸν λαὸν ἐν ὁμονοίᾳ τὴν πρὸς τὴν θείαν πίστιν καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους εἰρήνῃ διακρατῶν. Γένοιτο!

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΣΕΠΤΩΝ ΠΑΘΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝΔΟΞΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου].

Ἐξετάσωμεν ἤδη κατὰ πόσον οἱ Ἱεροὶ Εὐαγγελισταὶ συμφωνοῦσιν ἀλλήλοις, ὥστε νὰ δικαιολογῆται ἡ μέχρι σήμερον ἀποδιδομένη εἰς αὐτοὺς δισσὴ χρονολογία ἡ προκαλέσασα καὶ τὸν διὰ βραχέων ἀναπτυχθέντα, διάφωνον ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα.

Β΄

Ἡ περὶ ἀγνοίας τῶν ἐπὶ Κυρίου ἰουδαϊκῶν ἐθίμων τε καὶ νομίμων τοῦ Πάσχα (1), μάλιστα δὲ ἡ τῆς ἀρχῆς καὶ τελευτῆς τῆς Ἰουδαϊκῆς ἡμέρας πρόφασις τῶν Ἐξηγητῶν ἀναιρεῖται ὑπ' αὐτῆς τῆς εὐαγγελικῆς διηγήσεως καὶ τῶν μαρτυριῶν τοῦ ἱστορικοῦ Ἰωσήπου καὶ τοῦ σοφοῦ Φίλωνος καὶ πολλῶν ἱερῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας (2).

Κοινὴ λογικὴ πείθει, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐπιγινώσκων τὰ Εὐαγγέλια τῶν Συνοπτικῶν φέροντα ἤδη τὸ κῦρος τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναιρέσῃ, ἀντιλέγων, τὴν πασίγνωστον χρονολογίαν τῶν Σεπτῶν Παθῶν Κυρίου καὶ δὴ ἄνευ τῆς προσαγωγῆς τῶν ἀπαραιτήτων ἀποδείξεων.

Ὡς ὑπεδείχθη τῷ σοφῷ καθηγητῇ τῆς θεολογίας κ. Βασ. Ἀντωνιάδῃ ἐπιμένοντι ἐν δευτερολογίᾳ εἰς τὴν δισσὴν χρονολογίαν Συνο-

(1) Ὁ πασχάλιος ἀμνὸς ἐθύετο πρὸ τῆς δύσεως ἡλίου, παρεσκευάζετο δὲ καὶ ἐτρώγετο ὑποφωσκούσης τῆς πανσελήνου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἰουδαϊκὴ ἡμέρα ἦτο νυχθήμερον ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς δύσεως ἡλίου, ἕνεκα τούτου ἡ μὲν θυσία κατελογίζετο εἰς τὴν 14ην Νισὰν ἡ δὲ παρασκευὴ καὶ βρῶσις τοῦ ἀμνοῦ εἰς τὴν 12ην.

(2) «Περὶ δὲ τῶν ἡμετέρων προγόνων, ὅτι τὴν αὐτὴν.... ἐποιήσαντο τὴν περὶ τὰς ἀπογραφὰς ἐπιμέλειαν, τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς προφήταις τοῦτο προστάξαντες καὶ ὡς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων πεφύλακται μετὰ πολλῆς ἀκριβείας εἰ δὲ θρασύτερον εἰπεῖν, καὶ φυλαχθήσεται πειράσομαι συντόμως διδάσκειν [Ἰωσήπου κατὰ **Ἀπίωνος Βιβλ. Α΄»**].

πτικῶν καὶ Ἰωάννου — τοῦτο δὲ ἕνεκα παρερμηνείας τῆς Παρασκευῆς — ἡ ἡμέρα τῆς θυσίας ἀμνοῦ 14 Νισὰν καὶ ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἑπταημέρου ἑορτῆς τοῦ Πάσχα ἡ 15 Νισὰν δὲν εἶχον κατὰ νόμον ἀνάγκην προπαρασκευῆς ἢ παραμονῆς, ὡς αὕτη διεμορφώθη βραδύτερον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ παρασκευῆς τουτέστι ἑτοιμασίας ἢ παρασκευάσεως τῆς ἰδίας λειτουργίας τελουμένης ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἄρα διαφόρου τῆς παρασκευῆς τοῦ ἑβδομαδιαίου Σαββάτου, ἥτις ἐκαλεῖτο καὶ προσάββατον.

Ἐν τῷ 35 Κεφ. «παραλειπομένων δευτέρου» ἀπαντᾷ ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ τότε τελεσθέντος Πάσχα ἡ κλεὶς τῆς συμφωνίας τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν ἡ ἀποκαλύπτουσα τὸ αἴτιον τῆς ὀνομασίας «Παρασκευὴ τοῦ Πάσχα» ἢ καὶ μόνον «Παρασκευὴ» αὐτοῦ τοῦ νυχθημέρου τῆς ἑορτῆς.

Ἡ μὴ ἐν χρήσει παρὰ τῇ Γραφῇ καὶ τὸ πρῶτον ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀπαντῶσα λέξις Παρασκευὴ· ἐπεξηγουμένη διὰ τῆς λέξεως προσαββάτου, καθιερώθη βραδύτερον ὡς ὀνομασία τῆς ἕκτης ἡμέρας τῶν δηλωτικῶν ἐννοιῶν Παρασκευῆς καὶ Σαββάτου, εὑρισκομένων πρὸς ἀλλήλας ἐν σχέσει ἡγουμένου καὶ ἑπομένου, αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ, καθόσον ὑποτίθεται, ὅτι ἡμέρα αὐστηρᾶς ἀργίας ἐδεῖτο καὶ ἡμέρας προπαρασκευαζούσης τὰ κατ' αὐτήν. Σημειωτέον, ὅτι χρῆσις τῆς μετωνυμίας ταύτης παρά τε τοῖς Ἰουδαίοις καὶ ταῖς ἑτερογλώσσοις Ἐκκλησίαις ἦτο γλωσσικῶς ἀκατάλληλος.

Ἡ σύμπτωσις Σαββάτου ἑβδομάδος και Σαββάτου ἑορτῆς, Παρασκευῆς (προσαββάτου) καὶ Παρασκευῆς (τοῦ Πάσχα) ἐπέφερε πλήρη σύγχυσιν εἰς τὴν ἄλλως τε σαφῆ εὐαγγελικὴν διήγησιν. Καθόσον δι' ἔλλειψιν ἀντιστοίχου ἢ ἀκριβῶς ἰσοδυνάμου λέξεως ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἀποδιδούσης τὴν ἔννοιαν τοῦ ἑβραϊκοῦ Φασὲκ ἢ Πάσχα, οἱ Εὐαγγελισταὶ ἀντικατέστησαν τὴν κυρίαν ὀνομασίαν τῆς 15ης Νισὰν διὰ τῆς Παρασκευῆς τοῦ Πάσχα κατὰ τροπικὴν παράστασιν τοῦ δηλωτέου, ἥτις καλεῖται ΑΝΤΟΝΟΜΑΣΙΑ, τῆς Παρασκευῆς ἐκφραζούσης τὴν προέχουσαν ἰδιότητα τῆς 15ης Νισὰν ἐν τῇ ἐννοίᾳ Παρασκευῆς τοῦ πασχαλίου ἀμνοῦ καὶ τῆς θυσίας τῆς ἑορτῆς, καθ' ὃν τρόπον ἡ ὀνομασία Ἄζυμα καὶ Ἑορτὴ Ἀζύμων ἦτο τὸ ἕτερον διακριτικὸν γνώρισμα αὐτῆς. Ἡ δὲ ἀντικατάστασις τῆς ὀνομασίας οὐ μόνον τῆς Ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἀλλὰ καὶ οἱασδήποτε ἰουδαϊκῆς Ἑορτῆς διὰ τῆς τοῦ Σαββάτου ἐγένετο ἀρχῆθεν ἐν τῷ Νόμῳ κατὰ συνεκδοχήν, ἕνεκα τῆς συγγενευούσης ἐννοίας ἀμφοτέρων (1).

(1) Μετωνυμίας καὶ συνεκδοχῆς παράδειγμα εἶναι τὸ τοῦ Λουκᾶ «καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή, Σάββατον ὑπέφωσκε» (ΚΓ΄ 54), Πέτρα σκανδάλου τοῖς Ἐξηγηταῖς.

'Εξετάσωμεν ἤδη τὴν ῥῆσιν 'Ιωάννου. «οἱ 'Ιουδαῖοι ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ Σαββάτῳ, ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν· ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ Σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν» (ΙΘ' 31).

Τὸ χωρίον τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς παρερμηνείαν. Οἱ 'Εξηγηταὶ ἑρμηνεύοντες τὴν ῥῆσιν 'Ιωάννου ἐξάγουσιν, ὅτι ὁ Κύριος ἐσταύρωται τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος, Παρασκευῇ 14 Νισάν, καθόσον ἡ ἑπομένη Σάββατον καλεῖται δῆθεν ὑπ' αὐτοῦ «μεγάλη ἡμέρα» ἕνεκα συμπτώσεως Σαββάτου ἑορτῆς καὶ Σαββάτου ἑβδομάδος.

'Εὰν ἡ μέριμνα τῶν 'Ιουδαίων «ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ Σαββάτῳ» ἀνεφέρετο οὐχὶ εἰς τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἀλλὰ εἰς τὴν ἑπομένην, τοιαύτη ἑρμηνεία θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ. 'Εκ τοῦ Νόμου ὅμως γνωρίζομεν, ὅτι τὰ σώματα ἔδει νὰ ἀρθῶσι πρὸ τῆς δύσεως ἡλίου τῆς ἰδίας ἡμέρας, ἵνα μὴ μιανθῇ ἡ γῆ. (Δευτερ. ΚΑ' 22-23) Σχετικῶς ὁ 'Ιωάννης καλεῖ Σάββατον αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς Σταυρώσεως, ἐπεξηγῶν διὰ τοῦ «ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν», τὴν ἰδιότητα τοῦ Σαββάτου ἐκείνου, τὴν ὁποίαν ἔτι σαφέστερον χαρακτηρίζει διὰ τοῦ «ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ Σαββάτου» ὡς πρώτη ἡμέρα τῆς ἑπταημέρου 'Εορτῆς τοῦ Πάσχα.

Ὅτι κατὰ 'Ιωάννην ἡ ἡμέρα τῆς σταυρώσεως ἦτο ἡ τῆς 'Εορτῆς (ἡ 15η Νισάν), ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πασχαλίου δείπνου ἐπισυμβάντος ἐπεισοδίου 'Ιούδα.

Γνωστοῦ ὄντος δηλονότι, ὅτι οἱ 'Ιουδαῖοι ἠγρύπνουν καθ' ὅλην τὴν πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς 'Εορτῆς νύκτα τῆς Πανσελήνου, (2) ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα, ἀβιάστως ἐξηγεῖται πῶς ἐν τῇ νυκτί, ἐξελθόντος τοῦ 'Ιούδα, ἠδύναντο νὰ ὑποθέσωσιν οἱ μαθηταὶ Κυρίου ὅτι ἐξῆλθεν οὗτος ἵνα ἀγοράσῃ «ὧν χρείαν» εἶχον εἰς τὴν 'Εορτὴν ἢ «τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ». 'Η ὑπόθεσις αὕτη τῶν μαθητῶν θὰ ἦτο ἀκατανόητος, ἐὰν ἡ νὺξ ἐκείνη δὲν ἦτο ἐξαίρετος καὶ ἡ ἐπαύριον τοῦ Δείπνου δὲν ἦτο ἡ ἡμέρα τῆς 'Εορτῆς, ἀλλὰ ἄλλη ἐργάσιμος ἡμέρα.

Εἰς πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα γνωστόν, ὅτι προβάλλεται ἡ πρωτίστη ἔνστασις «καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα» ('Ιωάν. ιη' 28). 'Εκ τοῦ χωρίου τούτου προέκυψεν ἡ γνωστὴ δοξασία, ὅτι «προλαβὼν πεποίηκεν ὁ Κύριος τὸ Πάσχα» ἥτις δικαιολογεῖται ὑφ' ἑτέρας «καὶ γὰρ εἰκὸς ἦν κατὰ

(2) 'Ο νόμος τοῦ Πάσχα τὴν μὲν νύκτα καλεῖ «προφυλακὴν τῷ Κυρίῳ» τὴν δὲ ἡμέραν 'Εορτήν. Κατὰ ταῦτα ὁ δεῖπνος ἐτελεῖτο πρὸ τῆς 'Εορτῆς.

τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ τυπικοῦ ἀμνοῦ θυσίας θυσιασθῆναι καὶ τὸν ἀληθινὸν ἀμνόν, ὅπως καταλλήλως ἐπενεχθῇ τῷ τύπῳ ἡ ἀλήθεια».

Ὅτι δεῖπνος γενόμενος μίαν ἢ δύο ἡμέρας πρὸ τῆς νομίμου ἄνευ ἀζύμων καὶ δὴ ἄνευ ἀμνοῦ θυσιασθέντος ἐν τῷ ἱερῷ, δὲν θὰ ἦτο ὁ νόμιμος πασχάλιος δεῖπνος, ἀλλ' ἕτερος κοινὸς ἂν μὴ παράνομος ὑποκείμενος κατὰ νόμον εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, τοιαύτη ὑπόθεσις χρῄζει ἰδιαζούσης καὶ μακροτέρας ἐκθέσεως. Πᾶσα ζήτησις, ἄλλως τε, παρέλκει, γνωστοῦ ὄντος ἐκ τοῦ Νόμου, ὅτι ἑπτὰ ἡμέρας ἐτρώγετο τὸ Πάσχα (Δευτερ. ιστ´ 1-16), καὶ ὅτι ἡ περὶ μιασμοῦ ἀπαίτησις τοῦ Νόμου ἴσχυε διὰ πᾶσαν ἡμέραν τῆς ἑπταημέρου Ἑορτῆς. Ἡ δὲ δικαιολογία «ὅπως ἐπενεχθῇ τῷ τύπῳ ἡ ἀλήθεια» καταπίπτει, γνωστοῦ ὄντος ἐκ τοῦ Νόμου, ὅτι ἡ τοῦ πασχαλίου ἀμνοῦ θυσία δὲν ἦτο ἡ μοναδικὴ καὶ κατ' ἐξοχὴν προδιατύπωσις τῆς ἐξιλαστηρίου θυσίας τοῦ Κυρίου.

Ἡ ὁμολογία τέλος Πιλάτου ἡ καὶ παρὰ τοῖς τέσσαρσι Εὐαγγελισταῖς ἀπαντῶσα «κατὰ δὲ τὴν Ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ» συμπληροῖ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ὁμοφωνίας τῶν Εὐαγγελιστῶν ἐν τῇ χρονολογίᾳ τῆς Σταυρώσεως (15 Νισάν).

Κατὰ ταῦτα κύριον αἴτιον τῆς παρερμηνείας τῶν Ἐξηγητῶν καὶ τῆς πλάνης τῶν τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν εἶναι ἡ σύγχυσις τῶν διαφόρων Παρασκευῶν καὶ Σαββάτων.

Γ´

Ὅτι δὲ οὐ μόνον τὰ Εὐαγγέλια ἀλλήλοις, ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταὶ ἀντιφάσκουσιν ἑαυτοῖς, δῆλον γίνεται ἐκ παραβολῆς τοῦ σχετικοῦ χρονικοῦ διαγράμματος τῆς καλουμένης ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως πρὸς τὴν Εὐαγγελικὴν διήγησιν, ἥτις ἐλέγχει ταύτην ἀντιφάσκουσαν ἑαυτῇ.

Ἐν πρώτοις ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις ἐκπεφρασμένη ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ τῆς Ἁγ. καὶ Μ. Ἑβδομάδος, ἐν τοῖς Συναξαρίοις ἰδίᾳ δοξάζει, ὅτι ὁ Κυριακὸς Δεῖπνος, ἡ σταύρωσις καὶ ἡ ταφὴ Κυρίου ἐγένοντο εἰς τὰ τρία αὐτοτελῆ νυχθήμερα Πέμπτης, Παρασκευῆς καὶ Σαββάτου, τὰ ὁποῖα χρονολογεῖ δισσῶς κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἀντίληψιν τῶν Ἑρμηνευτῶν.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἱστορεῖ, ὅτι μετὰ τὴν ταφὴν Κυρίου καὶ τὴν ἑτοιμασίαν ἀρωμάτων, αἱ γυναῖκες ἡσύχασαν τὸ Σάββατον κατὰ τὴν ἐντολήν (Λουκ. κγ´ 55-56). Ἄρα ἡ ταφὴ Κυρίου καὶ ἡ ἑτοιμασία ἀρωμάτων δὲν ἐγένετο ἐν τῷ Σαββάτῳ ἀλλ' ἐν τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἑβδομάδος, ὅπερ καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς Εὐαγγελισταῖς ἀναφέρεται. Ὅτι τὰ δύο ταῦτα γεγονότα ταφῆς καὶ ἑτοιμασίας ἀρωμάτων δὲν ἐγχωροῦσιν ἐν τῷ πρὸ τῆς δύσεως ἡλίου χρονικῷ πλαισίῳ τριῶν ὡρῶν ἀπὸ τῆς θανῆς Κυ-

ρίου, τοῦτο ὡς ἁπλῆ παράταξις τῶν ἐξιστορουμένων περὶ τὴν ταφὴν Κυρίου λεπτομερειῶν θὰ ἤρκει νὰ ἀποδείξῃ.

Ἐκ τῆς Εὐαγγελικῆς διηγήσεως γίνεται δῆλον, ὅτι Δεῖπνος καὶ σταύρωσις ἐγένοντο ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ νυχθημέρῳ, οὐχὶ δὲ ἐν δυσὶν ὡς πιστεύεται μέχρι σήμερον. Ὅτι δὲ δεῖπνος, σταύρωσις καὶ ταφὴ δὲν ἐγένοντο ἐν τρισὶ νυχθημέροις, ἀλλ' ἐν δυσὶ τοῦτο ἐπίσης ἐξάγεται ἐκ τῆς τετραμεροῦς Εὐαγγελικῆς διηγήσεως. Κατὰ ταύτην δὶς ἐγένετο ὀψία τουτέστι λῆξις καὶ ἀρχὴ νυχθημέρου, ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἀπὸ τοῦ δείπνου μέχρι ταφῆς γεγονότων, πρῶτον ἀρχομένου τοῦ δείπνου καὶ δεύτερον τῆς ταφῆς. Τὰ δύο ταῦτα νυχθήμερα εἶναι τὰ πρὸ τοῦ Σαββάτου, τὸ ὁποῖον ἤρχετο ἰουδαϊκῶς ἀπὸ νυκτὸς Παρασκευῆς πρὸς τὸ Σάββατον καὶ ἔληγε τῇ νυκτὶ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακήν.

Τὴν πλάνην τῶν πρώτων Ἐξηγητῶν, οἵτινες κατέταξαν ἐν τρισὶ νυχθημέροις τὰ ἐν δυσὶν ἐπισυμβάντα κατανοοῦντες οἱ σύγχρονοι Ἑρμηνευταὶ καὶ ἐπιζητοῦντες τὴν ἐπαναφορὰν τῶν δύο εὐαγγελικῶν νυχθημέρων, οἱ μὲν πιστεύουσιν, ὅτι ὁ Δεῖπνος ὄντως ἔλαβε χώραν ἐν τῷ πρώτῳ νυχθημέρῳ Πέμπτης, ἡ δὲ σταύρωσις καὶ ταφὴ ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς ἕκτης ἡμέρας, ἄλλοι δὲ ὅτι ὁ δεῖπνος καὶ ἡ σταύρωσις ἐγένοντο ἐν τῷ νυχθημέρῳ Παρασκευῆς καὶ ἡ ταφὴ ἐν τῷ τοῦ Σαββάτου, τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ λογιζομένου ὑπ' αὐτῶν ὡς ἀντιφάσκοντος ἑαυτῷ. Οὗτοι φέροντες ὡς ἐπιχείρημα τὸ «καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή, καὶ Σάββατον ἐπέφωσκε» (ΚΓ' 54) ἰσχυρίζονται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Λουκᾶς ὁμολογεῖ λεληθότως, ὅτι ἡ ταφὴ Κυρίου ἐγένετο ἐν τῇ νυκτὶ τοῦ ἀνατέλλοντος Σαββάτου. Τρίτοι, ἐν οἷς καὶ ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς κ. Β. Ἀντωνιάδης κατανοοῦντες τὸ ἄτοπον ἀμφοτέρων τῶν Ἑρμηνειῶν, χάριν συμβιβασμοῦ πρὸς τὴν Εὐαγγελικὴν διήγησιν καὶ παρορῶντες τὸν χρονικὸν προσδιορισμὸν «ὀψίας», ἀποφαίνονται ὅτι δεῖπνος τε καὶ σταύρωσις καὶ ταφὴ συνέβησαν ἐν τῷ πρὸ τοῦ σαββάτου νυχθημέρῳ παρασκευῆς [1]). Ἄλλοι τέλος ἐν οἷς καὶ ὁ πολὺς A. Brassac ἐνόμισαν ὅτι τὸ πρόβλημα ἐπιλύεται διὰ μεταθέσεως τῆς ἀρχῆς καὶ τελευτῆς τοῦ ἰουδαϊκοῦ νυχθημέρου εἰς τὰς πρώτας ὥρας τῆς νυκτός. Καὶ προκειμένου μὲν περὶ κοινῆς ἡμέρας ἡ ἐξήγησις θὰ ἦτο ἀληθοφανής, ἡ σύμπτωσις ὅμως τοῦ Σαββάτου, οὗ τὴν ἀρχὴν καὶ λῆξιν ἀπλανῶς τηροῦσιν οἱ Ἰουδαῖοι ἄχρι σήμερον, ἀποκλείει πᾶσαν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης συζήτησιν, καθόσον κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν καὶ ἡ Ἀνάστασις Κυρίου θὰ ἐκινδύνευε νὰ καταλογισθῇ ὡς ἐπισυμβᾶσα ἐν νυκτὶ

(1) Τὸ νυχθήμερον τοῦτο Παρασκευῆς ἐχρονολόγησεν ὁ κ. Β. Ἀντωνιάδης 13ην Νισὰν κατὰ Ἰωάννην καὶ 14ην κατὰ τοὺς Συνοπτικοὺς ἀναιρῶν τὴν δισσὴν χρονολογίαν τοῦ «ἀπὸ ἑσπέρας εἰς ἑσπέραν« ἄρθρου ὡς τύποις λελανθασμένη.

οὐχὶ Κυριακῆς ἀλλὰ κατὰ τὰς τελευταίας ὥρας τοῦ φθίνοντος Σαββάτου.

Οὕτω, πᾶσαι αἱ προεκτεθεῖσαι ἑρμηνεῖαι ἀντίκεινται τῷ τε Νόμῳ καὶ τῇ Εὐαγγελικῇ διηγήσει, ἥτις σαφῶς ἡρμήνευσε τὸν χρονικὸν προσδιορισμὸν «ὀψίας» ὡς σημαίνοντα τὸν χρόνον δύσεως ἡλίου. «Ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυεν ὁ ἥλιος» (Μρκ. α΄ 32).

Ὅτι ὁ δεῖπνος ἐγένετο νομίμως ἐν νυκτὶ Πέμπτης, νυχθημέρου σταυρώσεως καὶ θανῆς Κυρίου, ἡ δὲ ταφὴ ἐν νυκτὶ νυχθημέρου παρασκευῆς, ἀβιάστως ἐξάγεται ἐκ τῆς Εὐαγγελικῆς διηγήσεως. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον δὲ τοῦ δείπνου συμφωνοῦσιν ἥ τε ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις καὶ οἱ σπουδαιότεροι τῶν ἱερῶν Πατέρων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Πέμπτη ἤρχετο ἀπὸ δύσεως ἡλίου τῆς Τετάρτης, ἄρα καθ᾽ ἡμᾶς ὁ δεῖπνος ἐγένετο νυκτὶ Τετάρτης πρὸς τὴν Πέμπτην, ἡ δὲ σταύρωσις κατ᾽ αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς Πέμπτης πληρωθείσης οὕτω τῆς θείας τοῦ Κυρίου προρρήσεως «ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας» (Ματθ. ιβ΄ 40).

Ἐὰν δὲ ἡ Πέμπτη δὲν ἦτο ἡ τῆς Σταυρώσεως ἡμέρα, πῶς θὰ ἠδύναντο οἱ εἰς Ἐμμαοὺς πορευόμενοι δύο μαθηταὶ νὰ εἴπωσι τῷ ἀναστάντι Χριστῷ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐνδόξου Αὐτοῦ ἐγέρσεως. «Ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον ἀφ᾽ οὗ ταῦτα ἐγένετο»; (Λουκ. ΚΔ΄ 21).

Συνελόντι εἰπεῖν αἴτιον τῆς ἀποδειχθείσης ἀντιλογίας τῆς λεγομένης ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν διήγησιν καὶ τῶν ἀντιφάσεων τῶν Ἑρμηνευτῶν ὁμολογούντων τὴν ἰδίαν ἀμηχανίαν (1) ὑπάρχει ἡ παρερμηνευθεῖσα πρόρρησις τοῦ τριημέρου.

Ὄντως γεγονότα διεξαχθέντα εἰς τρεῖς νύκτας καὶ ἡμέρας ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐγχωρήσωσιν ἐν τῷ στενωτέρῳ πλαισίῳ τῶν δύο ἡμερῶν καὶ δύο νυκτῶν, ὅπερ δοξάζεται ὡς τριήμερον.

Εἰς τὴν παρερμηνείαν ταύτην, ἥτις ἐγέννησε τὸ περὶ διαφωνίας τῶν Εὐαγγελιστῶν ζήτημα, συνετέλεσε καὶ ἡ ἔλλειψις ἀποστολικῆς παραδόσεως ἔτι δὲ καὶ τὸ κινητὸν τῆς μεταγενεστέρας Ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, μὴ ἐπιτρέψαν σταθεροποίησιν τῶν ἐξαιρέτων τούτων ἡμερῶν.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

Κ. Ι. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ

(1) «Λοιπὸν κατὰ τὴν τρισκαιδεκάτην ἐσθίει τὸ Πάσχα μὴ ἐγχωροῦντος ἑτέρως τοῦ πράγματος» ὁμολογεῖ ὁ Ζυγαβηνός.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

[Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 520 τοῦ Δ′ τόμου].

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ′ [1—42]

Ὁ Πιλᾶτος προσφεύγει εἰς νέα μέσα διασώσεως τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἐν τέλει ὑποχωρεῖ εἰς τὴν ἀνένδοτον ἐμμονὴν τῶν Ἀρχιερέων καὶ συγκατατίθεται εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ Χριστὸς σταυροῦται ἐν μέσῳ δύο λῃστῶν, τίθεται δὲ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ Αὐτοῦ ἐπιγραφή, ἥτις παρὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ ἀναγράψαντος αὐτὴν μαρτυρεῖ τὸν Μεσσιακὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἰησοῦ. Ἐν τῇ ὑπὸ τῶν σταυρωσάντων τὸν Ἰησοῦν Ρωμαίων στρατιωτῶν διανομῇ διὰ κλήρου τοῦ ἀρράφου Αὐτοῦ χιτῶνος, ὡς ἐπίσης καὶ ἐν τῇ ὑπ' Αὐτοῦ φράσει δίψης πληροῦνται Μεσσιακαὶ προφητεῖαι. Πρόνοια τοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ τῆς ἰδίας μητρὸς Αὐτοῦ. Κάταξις τῶν σκελῶν τῶν συσταυρωθέντων τῷ Ἰησοῦ λῃστῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ Ἰησοῦ, πληρωθείσης καὶ ἐν τούτῳ ἄλλης σχετικῆς Μεσσιακῆς προφητείας. Ὁ Ἰησοῦς οὐχ ἧττον νύσσεται τὴν πλευρὰν λόγχῃ καὶ ἐκρέει ἐκ τῆς πληγῆς αἷμα καὶ ὕδωρ. Τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ Κυρίου ἐνταφιάζει Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας καὶ ὁ Νικόδημος.

Στίχ. 1. Ἡ ἀπόπειρα τοῦ Πιλάτου (ΙΗ′ στίχ. 39), ὅπως σώσῃ τὸν Ἰησοῦν ἀπέτυχεν (στ. 40). Τοὐναντίον ὅ,τι οἱ πολέμιοι Αὐτοῦ ὑπεδήλωσαν μικρὸν πρότερον (ΙΗ′ στ. 31) ἐκφράζουσιν ἤδη οὗτοι κατὰ τὴν σχετικὴν διήγησιν τῶν Συνοπτικῶν σαφῶς καὶ ῥητῶς (Λουκ. ΚΓ′ 21 **σταύρου, σταύρου αὐτόν**). Ὅθεν ὁ Πιλᾶτος ἔδει νὰ ὑποκύψῃ ἐνδίδων ἤδη ὁριστικῶς εἰς τὴν αἱμοδιψῆ ἀπαίτησιν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰησοῦ ἢ νὰ ἀναλάβῃ τὸ θάρρος τῆς γνώμης καὶ ἀποφάσεως αὐτοῦ, καὶ νὰ ἀποκρούσῃ ἀπεριφράστως τὴν ἄδικον καὶ παράνομον ἀπαίτησιν. Ὅτι δὲν θὰ

ἔπραττε τὸ δεύτερον ὁ Πιλᾶτος δῆλον ἐκ τῆς τέως πολιτείας αὐτοῦ ἐν τῷ πράγματι. Ἀλλ' ἡ συνείδησις καὶ ἡ προσιδιάζουσα τοῖς Ρωμαίοις ἔννοια τοῦ δικαίου, ἐνίστανται καὶ κατὰ τῆς τελικῆς ὑποχωρήσεως αὐτοῦ, ὅθεν καὶ προσφεύγει οὗτος εἰς νέον μέσον διασώσεως τοῦ Ἰησοῦ. Τῆς ἐκτελέσεως τῆς θανατικῆς ποινῆς προηγεῖτο σχεδὸν κατὰ κανόνα ἡ μαστίγωσις, σκληροτάτη ποινή, (1) συνεπαγομένη καὶ καθ' ἑαυτὴν πολλάκις τὸν θάνατον. Ἱκανοποιήσας τοὺς φωνασκοῦντας κατὰ τοῦ Ἰησοῦ Ἰουδαίους διὰ τῆς ἀπολύσεως τοῦ Βαραββᾶ προβαίνει νῦν οὗτος εἰς τὴν μαστίγωσιν τοῦ Ἰησοῦ, σημαίνουσαν κατὰ τὸ φαινόμενον τὴν ὁριστικὴν παράδοσιν τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν σταυρικὸν θάνατον (πρβλ. Μτθ. ΚΖ' 26. Μρκ. ΙΕ' 15), πράγματι δὲ ἐπιδιώκουσαν, ὅπως κινήσῃ τὸν οἶκτον, κατευνάσῃ δὲ τὸν χόλον τῶν μᾶλλον ἀμειλίκτων, ὅπως ἀρκεσθῶσι τοῖς γενομένοις. Ὅτι ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα, καίτοι παρανόμως, διέταξεν ὁ Πιλᾶτος τὴν μαστίγωσιν τοῦ Ἰησοῦ δῆλον ἐκ τῆς περαιτέρω διηγήσεως τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ (στ. 4), οὐχ ἧττον δὲ ἐκ τῆς παρὰ τῷ ἱ. Λουκᾶ (ΚΓ' 22) ἀπαντώσης εἰδήσεως, καθ' ἣν παρίσταται οὗτος λέγων **παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω.** Ἡ μαστίγωσις ἐγένετο ἐν τῷ Πραιτωρίῳ, ὅπου ἐτηρεῖτο ὁ Ἰησοῦς, ὅπου δὲ εἰσῆλθε καὶ ὁ Πιλᾶτος (στ. 4 **ἐξῆλθεν οὖν πάλιν).** Διὰ τὴν περιγραφικὴν χρῆσιν τοῦ **ἔλαβεν** πρβλ. Μρκ. ΙΒ' 3. 8., διὰ δὲ τὴν τοῦ **ἐμαστίγωσεν** ἐν σημ. διαμέσου Μρκ. Ι' 34 **ἔδησεν.** Συνῳδὰ τοῖς εἰρημένοις σημειοῦται καὶ ὁ Χρυσ. «Ἐμάστιξεν Αὐτὸν ὁ Πιλᾶτος τάχα ἐκλῦσαι βουλόμενος καὶ παραμυθήσασθαι τὸν Ἰουδαϊκὸν ζῆλον. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς προτέροις οὐκ ἴσχυσεν Αὐτὸν ἐξελέσθαι, σπεύδων μέχρι τούτου τὸ δεινὸν στῆσαι καὶ ἐμάστιξε, καὶ γενέσθαι τὰ γενόμενα (στ. 2. 3.) συνεχώρησεν... ὥστε χαλάσαι αὐτῶν τὴν ὀργήν». Ὅμ. Θεοφ. καὶ Ζιγ. ἐν Μτθ.

Στίχ. 2. 3. Οἱ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν καὶ οἱ παριστάμενοι Ρωμαῖοι στρατιῶται, τῆς μαστιγώσεως λαβούσης πέρας ἐπιτρέπουσιν ἑαυτοῖς βάναυσον κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐμπαιγμόν, ἀφορῶντα ἐν ἴσῃ ἢ καὶ μείζονι μοίρᾳ εἰς τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὰς πολιτικὰς βλέψεις αὐτῶν καὶ τὴν κατ' αὐτῶν ἀποστροφὴν τῶν Ρωμαίων. Εἰς τὸν ἐμπαιγμὸν τοῦτον ἀφορμὴν ἔδωκεν ὁ εἰς τὸν Ἰησοῦν ἀποδοθεὶς τίτλος τοῦ βασιλέως τῶν Ἰουδαίων (ΙΗ' 33), ὁ δὲ Πιλᾶτος, καίπερ παρακολουθῶν τὴν σκηνήν, δὲν ἀπηγόρευσεν, ἀλλ' ὑπέμεινε καὶ ἐπεδοκίμασεν ἴσως μάλιστα τὰ γενόμενα, ἅτε συντελοῦντα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, τὴν κατεύνασιν δηλ. τῶν ἐχθρῶν

(1) Ἡ μάστιξ ἀπετελεῖτο ἐκ ῥάβδων ἢ ἐξ ἱμάντων, ἐφωδιασμένων κατὰ τὰ ἄκρα διὰ μολυβδίδων ἢ ὀσταρίων, ὁ δὲ κατάδικος ἐδένετο ἐπὶ πασσάλου γυμνὸς καὶ κύπτων, ὥστε νὰ προβάλλῃ τὰς σάρκας [τὸ δέρμα] τεταμένας.

τοῦ Ἰησοῦ, ἐξευτελιζομένου οὕτω καὶ μᾶλλον ἀκινδύνου καθισταμένου. Κατὰ τὸν ἱ. Χρυσ. «Πῶς οἱ στρατιῶται ταῦτα ἐποίουν, εἴ γε μὴ ἐπίταγμα τοῦ ἄρχοντος ἦν; Εἰς χάριν τὴν Ἰουδαϊκήν». Ὁμ. Θεοφ. **Στέφανον ἐξ ἀκανθῶν.** Ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ διαδήματος ἢ (κατ' ἄλλους) τοῦ στεφάνου ἐκ δάφνης τῶν νικητῶν. Ὁποῖον εἶδος ἀκανθῶν ἐχρησιμοποιήθη δὲν δύναται νὰ ἀκριβωθῇ. Ἐξηγηταὶ τινὲς ὁρίζουσι τὴν λεγομένην Lycium spinosum ἢ τὴν veracrux. **Ἱμάτιον πορφυροῦν.** Κατὰ τὸν Μτθ. (ΚΖ΄ 28) **χλαμύδα κοκκένην,** κατὰ δὲ τὸν (Μρκ. ΙΕ΄ 17) **πορφύραν.** Ὑποτίθεται, ὅτι πρόκειται περὶ παλαιοῦ στρατιωτικοῦ ἐνδύματος, ἐπισχόντος τὴν θέσιν τῆς βασιλικῆς ἀλουργίδος. Ὁ Ματθ. (καὶ ὁ Μρκ. καίπερ μὴ ῥητῶς) μνημονεύει καὶ **καλάμου ἐν τῇ δεξιᾷ** τοῦ Ἰησοῦ, ὡς βασιλικοῦ πάντως σκήπτρου. **Ῥαπίσματα.** Ἀντ' αὐτῶν ὁ Μτθ. καὶ ὁ Μρκ. ἀναγράφουσιν ἄλλας ὕβρεις καὶ κακώσεις. Μρκ. ΙΕ΄ 19. Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὴν σχετικὴν διήγησιν τῶν Συνοπτικῶν, Ἐξηγηταί τινὲς ὑπολαμβάνουσιν, ὅτι ἡ βάναυσος αὕτη διακωμῴδησις τοῦ Ἰησοῦ ἐπανελήφθη δίς, καὶ δὴ συστηματικώτερον καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ πλειόνων Ρωμαίων στρατιωτῶν μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πιλάτου ἐκφορὰν τῆς θανατικῆς τοῦ Ἰησοῦ καταδίκης. Τὴν πρόρρησιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὸν ἐμπαιγμὸν τοῦτον, ὡς καὶ τὴν ἀνωτέρω ῥηθεῖσαν μαστίγωσιν βλπ. ἐν Μτθ. Κ΄ 19. Λουκ. ΙΗ΄ 33.

Στίχ. 4. Ἂν ὁ Πιλᾶτος εἶχεν ἀναγνωρίσῃ ἐνοχήν τινα ἐν τῷ Ἰησοῦ, καὶ δὴ συνεπαγογένην θάνατον, διατάξας τὴν προκαταρχομένην συνήθως τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως μαστίγωσιν, θὰ παρέδιδε περαιτέρω τὸν Ἰησοῦν εἰς τὰς χεῖρας τῶν δημίων. Μὴ πράξας τοῦτο ἀπεδείκνυεν, ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε γενόμενα ἀπέβλεπον ἁπλῶς καὶ μόνον εἰς ἱκανοποίησιν τῶν κατηγόρων τοῦ Ἰησοῦ, οἷς καὶ προσάγει νῦν Αὐτόν, δηλῶν ἅπαξ ἔτι (ΙΗ΄ 38), ὅτι οὐδεμίαν αἰτίαν εὕρισκεν ἐν Αὐτῷ, καὶ ὅτι ἄρα ἔδει παραλαμβάνοντες Αὐτὸν νὰ ἀπέλθωσιν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια. **Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν.** Πρβλ. ΙΗ΄ 29. 38. **Καὶ λέγει αὐτοῖς.** Τοῖς Ἰουδαίοις. Πρβλ. ΙΗ΄ 38.

Στίχ. 5. Συγκατανεύσας ὁ Πιλᾶτος τὴν παρὰ τῶν ἀγροίκων Ρωμαίων στρατιωτῶν γελωτοποίησιν τοῦ Ἰησοῦ ἐξερχόμενος, ὅπως ἀγγείλῃ τοῖς Ἰουδαίοις τὴν περὶ αὐτοῦ κρίσιν ὡς ἀθώου (στ. 4) παραλαμβάνει Αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ, ὅπως ἐπιδείξῃ Αὐτὸν αὐτοῖς ὑπολαμβάνων, ὅτι οὕτω θὰ ἐπείθοντο μᾶλλον νὰ ἀφήσωσι πλέον Αὐτὸν ἀνενόχλητον καὶ ἀκαταδίωκτον. Ἡ θέα τοῦ Ἰησοῦ, μόλις ὑποστάντος τὴν μαστίγωσιν, καὶ καταστάντος παιγνίου τῶν ἀπεχθῶν τοῖς Ἰουδαίοις Ρωμαίων στρατιωτῶν, φυσικὸν ἦτο νὰ προκαλέσῃ παρ' αὐτοῖς στοιχειῶδες αἴσθημα οἴκτου πρὸς τὸν πάσχοντα, ἡ ἀπόλυτος δὲ ἀνοχή, μεθ' ἧς ὑπέμεινε πάντα ταῦτα ὁ

'Ιησοῦς ἔδει νὰ πείσῃ πάντα νοῦν ἔχοντα, ὅτι οὐδὲν παρ' Αὐτοῦ κακὸν νὰ προέλθῃ ἠδύνατο. Ὅτι καὶ ὁ Πιλᾶτος αὐτὸς ἐδοκίμαζέ πως τὸ αἴσθημα, ὅπερ ἐπεδίωκε νὰ προκαλέσῃ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὸν Ἰησοῦν, εἶνε λίαν πιθανὸν καὶ εὔλογον, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς πεποιθήσεως αὐτοῦ περὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῶν πρὸς σωτηρίαν Αὐτοῦ ἀποπειρῶν, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀπίθανον, ὡς ἱκανοὶ Ἐξηγηταὶ παρατηροῦσιν, ὅτι ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀναφωνήσει αὐτοῦ δεικνύοντος τὸν Ἰησοῦν, **ἴδε ὁ ἄνθρωπος**, λανθάνει καὶ περιφρόνησίς τις πρὸς Αὐτόν, ὡς πρὸς ἄνθρωπον διώκοντα σκιάς, καὶ περιαχθέντα οὕτω εἰς ἣν εὑρίσκετο ἀξίαν οἴκτου θέσιν. Ἐξηγηταὶ τινὲς ἐν τῷ **ἴδε ὁ ἄνθρωπος** ἐμβλέπουσι περιφρόνησιν μόνον τοῦ Πιλάτου, καθ' ὃν χρόνον ἄλλοι θαυμασμόν, ἢ ἀνομολόγησιν ὑπ' αὐτοῦ τῆς ἑαυτοῦ ἀθωότητος. Ὁ Ζιγ. σημειοῦται «**ὁ ἄνθρωπος (ἴδε ὁ ἄνθρωπος)** εἶπεν ὑπὸ συμπαθείας, ἵνα καὶ αὐτοὶ συμπαθήσωσι».

Στίχ. 6-7. Καὶ ἡ νέα αὕτη ἀπόπειρα τοῦ Πιλάτου πρὸς διάσωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἀποτυγχάνει. Ἡ θέα τοῦ Ἰησοῦ ἀντὶ νὰ προκαλέσῃ αἴσθημα οἴκτου καὶ συμπαθείας ἐξάπτει ἐπὶ μᾶλλον τοὺς ἀσπόνδους Αὐτοῦ ἐχθρούς, οἵτινες καὶ δίδουσι τὸ σύνθημα εἰς τὰς κραυγὰς **σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν**, προλαμβάνοντες οὕτω καὶ καταπνίγοντες πᾶν ἄλλο αἴσθημα, ὅπερ τυχὸν θὰ ἐγεννᾶτο ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἄλλων Ἰουδαίων. Ἐπιμένοντες ἀνενδότως εἰς τὴν ἀρχικὴν πρόθεσιν αὐτῶν (ΙΗ' 31) ζητοῦσι ρητῶς καὶ σαφῶς τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ, καὶ δὴ τὸ ἀτιμωτικώτερον εἶδος τοῦ θανάτου. Δέον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ εἰς τὰς κραυγὰς τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν ὑπηρετῶν γενομένη ἀπάντησις τοῦ Πιλάτου, ἡ ἀναθέτουσα αὐτοῖς τούτοις τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπ' αὐτῶν ζητουμένου ἐξέφραζε δυσθυμίαν τοῦ Πιλάτου, βλέποντος ματαιωθεῖσαν καὶ τὴν νέαν ἀπόπειραν αὐτοῦ, καὶ ποιάν τινα ἔξαψιν καὶ ἀγανάκτησιν ἐπὶ τῇ ἀνενδότῳ ἐπιμονῇ τῶν Ἰουδαίων. Ὡς πρὸς δὲ τὴν γενομένην αὐτοῖς παραχώρησιν, ἀναμιμνήσκουσαν τὴν τοῦ ΙΗ' 31, οἱ Ἐξηγηταὶ ἐμβλέπουσι μετὰ λόγου εἰρωνείαν, διότι ὁ Πιλᾶτος δὲν ἠγνόει, ὅτι οὐδαμῶς οὗτοι ἦσαν διατεθειμένοι νὰ ἀναλάβωσιν ἔργον δημίου, καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα οὗτος ἀνεκήρυσσεν τὸν ὑπόδικον ἀθῷον, καὶ ἀναλαμβάνοντες δὲ οὐδαμῶς θὰ ἐφήρμοζον ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ τὴν σταύρωσιν, ἣν προέτεινεν (καίτοι κατὰ τὴν ἀπαίτησιν αὐτῶν) ὁ Πιλᾶτος. Ὁ Θεοφ. ἑρμηνεύων τὸν στίχον παρατηρεῖ· «Μαλθακὸς μὲν οὖν ὁ Πιλᾶτος, οὐ κακοήθης δὲ κατὰ τοὺς Ἰουδαίους· ἐξάγει μὲν γὰρ τὸν Ἰησοῦν σβέσαι πάλιν αὐτῶν τὸν θυμὸν βουλόμενος, ἀλλ' ἐκεῖνοι οὐδὲ οὕτως ἥμεροι γεγόνασι, βοῶσι δὲ **σταύρωσον σταύρωσον**». Ὁ δὲ Ζιγ. «Ὡς ἀνήμεροι κύνες ἰδόντες

μόνον ἐμμανῶς καθυλάκτησαν· ὡς ἄγριοι θῆρες αἰσθόμενοι τοῦ θηράματος ὀξέως ἐπέδραμον».

Στίχ. 8. Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν ἀντιλαμβάνονται, ὅτι ὁ Πιλᾶτος δὲν παρέδιδεν αὐτοῖς σοβαρῶς τὸν Ἰησοῦν πρὸς θάνατον, συνάμα δὲ ὅτι ἡ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ πολιτικοῦ χαρακτῆρος κατηγορία αὐτῶν δὲν εἶχεν ἐμποιήσῃ τῷ Πιλάτῳ τὴν προσήκουσαν ἐντύπωσιν, ὅθεν οὐδαμῶς φέροντες νὰ χαρακτηρισθῶσιν, ὡς ἀδίκως ἐγκαλοῦντες, ἅμα δὲ πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτῶν τείνοντες ἀπαντῶσι τῷ Πιλάτῳ, ὅτι ἐκεῖνος ἠδύνατο κατὰ τὸν ἴδιον νόμον κρίνων νὰ μὴ εὑρίσκῃ αἰτίαν ἐν τῷ Ἰησοῦ, ἀλλ' ἐκεῖνοι εἶχον νόμον, καθ' ὃν Οὗτος ἦτο ὑπαίτιος θανάτου. Οὕτως ἀπαντῶντες οἱ Ἀρχιερεῖς τῷ Πιλάτῳ δὲν φαινονται διατεθειμένοι νὰ ἀποτρέψωσι μόνον ἀφ' ἑαυτῶν τὸ ὄνειδος ψευδοῦς καὶ ἀσυστάτου κατὰ τοῦ Ἰησοῦ κατηγορίας, ὡς Ἐξηγηταί τινὲς φρονοῦσιν, ἀλλ' ἅμα καὶ κατ' ἐξοχὴν (ὡς ἡ πλειονότης τῶν Ἐξηγητῶν ἀποδέχεται), ὅπως πειθαναγκάσωσιν τὸν Πιλᾶτον νὰ προβῇ εἰς ὅ,τι τέως ἐδίσταζε. Οἱ Ρωμαῖοι ἐσέβοντο τοὺς θρησκευτικοὺς ἰδίᾳ θεσμοὺς τῶν ὑποδούλων λαῶν, ἀπόδειξις δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡ ἐκ τοῦ παλατίου ἔξοδος τοῦ Πιλάτου, ὅπως μὴ μιανθῶσιν οἱ κατήγοροι τοῦ Ἰησοῦ διὰ τῆς εἰς αὐτὸ εἰσόδου. Ὁ δὲ Πιλᾶτος εἶχε τρανὰ δείγματα τῆς ἐν τῷ πράγματι σκληροτραχηλίας τῶν Ἰουδαίων περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ ἀναγκασθεὶς νὰ ἀποσύρῃ νόμον προσκρούοντα πρὸς τὰς θρησκευτικὰς συνηθείας αὐτῶν, διότι ἱκανὸς ἀριθμὸς αὐτῶν ἐφαίνετο ἕτοιμος νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ αὐτῶν. Προβάλλοντες κατὰ ταῦτα κατὰ τὸν Νόμον αὐτῶν τὸ ἀξιόποινον τοῦ Ἰησοῦ οἱ Ἀρχιερεῖς δηλοῦσιν ἀπροκαλύπτως τῷ Πιλάτῳ, ὅτι ὤφειλε συμφώνως πρὸς αὐτόν, ἑρμηνευόμενον ἁρμοδίως ὑπὸ τοῦ Μ. Συνεδρίου, τοῦ καταδικάσαντος τὸν Ἰησοῦν εἰς θάνατον (Μρκ. ΙΔ΄ 64 κλπ.), νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ποινῆς κατὰ τὸ αὐτῷ ἀνῆκον τοῦτο δικαίωμα. Τὴν νέαν ταύτην πρὸ τοῦ Πιλάτου κατηγορίαν τοῦ Ἰησοῦ, ἢ ἄλλως τὴν ὑπὸ νέαν (καθαρῶς θρησκευτικὴν) διατύπωσιν τῶν Μεσιακῶν ἀξιώσεων Αὐτοῦ οἱ Ἀρχιερεῖς ἐστήριζον, φαίνεται, ἐπὶ τῆς σχετικῆς περὶ βλασφημούντων κατὰ τοῦ Θεοῦ διατάξεως τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου (Λευϊτ. ΚΔ΄ 16). Ὁ Θεοδ. στοιχῶν τῷ ἱ. Χρυσ. γράφει· «Ὅρα τὴν κακίαν ἀσύμφωνον ἑαυτῇ. Ἄνω ἔλεγεν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος. **Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε·** καὶ οὐκ ἐδέξαντο τοῦτο. Καὶ πάλιν, ὅτι **κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν** προφέρουσι». Ἀλλ' ἡ ἀσυμφωνία αὕτη δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ πνεύματος, ὑφ' ὃ παρεῖχεν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος νὰ κρίνωσι περὶ τοῦ Ἰησοῦ; μὴ ἀφορῶντος εἰς θανάτωσιν, ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῆς ἀνάγκης εἰς ἣν οὗτοι περιέστησαν, ὅπως ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ (ὡς ἁρμο-

διωτέρου, ὅπως ἐπιτύχωσι παρὰ τοῦ Ρωμαίου ἡγεμόνος τὴν καταδίκην τοῦ Ἰησοῦ) ἐπεχείρησαν νὰ στηρίξωσι τὴν κατηγορίαν αὐτῶν, μεταστῶσιν εἰς τὸ θρησκευτικόν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Ζιγ. γράφει· «Πάλιν οὖν ἐφ' ἑτέραν μετεπήδησαν κατηγορίαν ὑπ' ἀπορίας».

Στίχ. 8. Ὁποίας φύσεως φόβον ᾐσθάνθη ὁ Πιλᾶτος ἐπὶ τῇ νέᾳ (στ. 7) κατὰ τοῦ Ἰησοῦ κατηγορίᾳ δὲν εἶνε εὔκολον νὰ ἀκριβωθῇ. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν γνώμην, ἐκφραζομένην καὶ δι' ὧν ὁ ἱ. Χρυσ. σημειοῦται· «Δέδοικε μήποτε ἀληθὲς ᾖ τὸ λεγόμενον» (πρβλ. Θεοφ. καὶ Ζιγ.) ὁ Πιλᾶτος παρὰ τὰς θεμελιωδῶς σκεπτικὰς ἰδέας αὐτοῦ ἐν τοῖς εἰς τὴν θρησκείας ἀφορῶσιν καταλαμβάνεται ὑπὸ δεισιδαιμονικοῦ φόβου, οὐχὶ ξένου τοῖς οὕτω θρησκευτικῶς διακειμένοις. Ὁρμώμενος ἐκ τῶν παρὰ τοῖς Ἐθνικοῖς φερομένων υἱῶν θεῶν ἢ ἡρώων, λαμβάνων ὑπ' ὄψει τὰ περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ μέχρι τῶν ἀκοῶν αὐτοῦ ἐξικόμενα, τὰ διαβιβασθέντα αὐτῷ ὑπὸ τῆς γυναικὸς (Μτθ. ΚΖ´ 19) καὶ τὸν μυστηριώδη χαρακτῆρα τοῦ Ἰησοῦ ἐπίστευσε πρὸς στιγμήν, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ τις ἀλήθεια, ἐν τῇ νέᾳ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ κατηγορίᾳ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὅτι πράγματι ὁ Ἰησοῦς ἐνεσάρκου θεότητά τινα, ἐφοβήθη δὲ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἤδη εἶχε προβῇ εἰς τὴν ἄδικον μαστίγωσιν καὶ τὸν ἐμπαιγμὸν τοῦ Ἰησοῦ. Κατ' ἄλλην ἐκδοχήν, ὑποστηριζομένην ὑπὸ τῶν στίχων 12—13, ὁ φόβος τοῦ Πιλάτου ἀπέρρεεν ἐκ τῆς ἰδέας, μὴ δικάζων οὕτως ἢ ἄλλως προσκρούσῃ κατὰ τοῦ νόμου, διὰ δὲ τῆς νέας κατηγορίας ἡ ὑπόθεσις καθίστατο μᾶλλον περίπλοκος. Ὡς πρὸς τὸν πρῶτον φόβον, ὃν ὑπαινίσσεται τὸ **μᾶλλον (μᾶλλον ἐφοβήθη),** οὗτος κατά τινας μὲν ὠφείλετο εἰς τὴν τύψιν τῆς συνειδήσεως τοῦ Πιλάτου προβάντος ἤδη εἰς βίαια κατὰ τοῦ ἀθώου παρ' αὐτοῦ κριθέντος μέτρα, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τὸν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων φόβον, τῆς ἐπικινδύνου ἐπιμονῆς τῶν ὁποίων ζητούντων τι, εἶχεν ἱκανὴν πεῖραν ὁ Πιλᾶτος.

Στίχ. 9. Ἐπὶ τῇ νέᾳ κατηγορίᾳ καὶ δὴ καὶ διὰ τὸν φόβον (στ. 8), ὃν αὕτη προὐκάλεσεν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Πιλάτου, οὗτος ἐπιχειρεῖ νέαν ἀνάκρισιν τοῦ Ἰησοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ εἰσερχόμενος αὖθις εἰς τὸ Πραιτώριον καλεῖ παρ' ἑαυτῷ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀποτείνει Αὐτῷ ἐρώτημα, ἀφορῶν εἰς τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν προέλευσιν Αὐτοῦ. Ὅτι ὁ Πιλᾶτος τοιαύτην ἀποτείνων τῷ Ἰησοῦ ἐρώτησιν δὲν διεπυνθάνετο περὶ τῆς γενετείρας Αὐτοῦ (γνωστῆς ἄλλως τε καὶ αὐτῷ, πρβλ. Λουκ. ΚΓ´ 6) δῆλον ἐκ τῆς προκαλεσάσης αὐτὴν αἰτίας (στ. 7, 8), ἀποδέχονται δὲ ὁμοφώνως σχεδὸν οἱ Ἑρμηνευταί. Ὁ Πιλᾶτος ζητεῖ μᾶλλον διὰ τῆς ἐρωτήσεως αὐτοῦ ταύτης (ἐν ᾗ οὐχὶ ἄνευ λόγου Ἐξηγηταὶ τινὲς ἐμβλέπουσι δέος καὶ ἐπιφυλακτικότητα) νὰ ἀκριβώσῃ κατὰ πόσον ὁ γεννηθεὶς ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ

φόβος ἦτο βάσιμος καὶ ἐρωτᾷ ἄρα περὶ τῆς ἐκ Θεοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων προελεύσεως τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ὁρμώμενος ἐκ τῆς τέως ἐπιδειχθείσης δυσμαθείας (ΙΗ' 36—38) τοῦ Πιλάτου, καὶ κατανοῶν (συμφώνως πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ γεννηθέντος ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ φόβου), ὅτι πᾶσα ἀπάντησις θὰ εἰρμηνεύετο ὑπ' αὐτοῦ οὕτως ὥστε νὰ στηριχθῇ οὗτος εἰς τὰς δεισιδαιμονικὰς προλήψεις αὐτοῦ μᾶλλον ἢ νὰ χειραγωγηθῇ πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ ἀλήθειαν, προτιμᾷ νὰ τηρήσῃ ἀξιοπρεπῆ σιγήν, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὅπως κρίνῃ περὶ τῆς ἀθωότητος Αὐτοῦ ὁ Πιλᾶτος εἶχε πλέον ἢ ἐπαρκῆ διδόμενα, εἰς ἃ ἔναγχος προσετέθη καὶ ἡ ἐκ μέρους τῶν κατηγόρων Αὐτοῦ ἀλλαγὴ τῆς κατηγορίας. Ἀλλ' ἐν τῇ ὑπερόχου χαρακτῆρος σιγῇ πρὸς τὸν Πιλᾶτον τοῦ Ἰησοῦ ἐνεκλείετο πράγματι λίαν σαφὴς ἀπάντησις, ἀπάντησις μαρτυροῦσα τὴν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀληθῆ Αὐτοῦ ἀρχήν, ἣν δ' ὅμως ἠδυνάτει νὰ διΐδῃ ὁ Πιλᾶτος, διαβλέπει δὲ ἡ νεωτέρα ἱ. Ἐξήγησις διὰ τῶν πλείστων ἀντιπροσώπων αὐτῆς. Ἐν σχέσει πρὸς τὸ αἴτιον τῆς σιγῆς τοῦ Ἰησοῦ (δι' ἣν πρβλ. καὶ Μτθ. ΚΖ' 14. Μρκ. ΙΕ' 5) ὁ Θεοδ. στοιχῶν τῷ ἱ. Χρυσ. γράφει· «Ἰησοῦς σιγᾷ. Ἔμαθε γὰρ παρ' Αὐτοῦ ὁ Πιλᾶτος ὅτι **εἰς τοῦτο γεγέννημαι** καὶ **ἡ βασιλεία μου οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν** καὶ ὅμως οὐδὲν ἐκ τούτων ὠφελήθη, οὐδὲ ἀντέστη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἐνέδωκε τῇ τοῦ ὄχλου ὁρμῇ. Διὸ ὁ Κύριος τὰς ἐρωτήσεις αὐτοῦ ὡς εἰκῇ γενομένας διαπτύων οὐδὲν ἀποκρίνεται». Ὁμ. Ζιγ., ὃς τὴν ἐρώτησιν **πόθεν εἶ σὺ** ἀποδίδωσι διὰ τῶν λέξεων «ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐκ γῆς ;» Ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀπήντησε τῷ Πιλάτῳ ὡς ἐρωτῶντι ψιλῶς περιεργείας μᾶλλον ἕνεκα, καὶ ὡς ἀναξίῳ αὐτῆς, ὑπολαμβάνουσι καὶ τῶν νεωτέρων Ἐξηγηταὶ τινές, καθ' ὃν χρόνον κατ' ἄλλους ὁ Ἰησοῦς ἐσίγησεν, ὅπως μὴ διὰ τῆς ἀπαντήσεως Αὐτοῦ παρακωλυθῇ πως ἡ πραγμάτωσις τῶν περὶ Αὐτοῦ βουλῶν τοῦ Οὐρανίου Πατρός, ἢ ὅπως καταστήσῃ δῆλον τῷ Πιλάτῳ, ὅτι τὸ ἐρώτημα ἦτο ἔξω τῶν ὁρίων τῆς ἁρμοδιότητος αὐτοῦ κλπ.

(Ἕπεται συνέχεια)

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΩι Ι. ΝΑΩι Π. ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ Μ. ΡΕΥΜΑΤΟΣ ΤΗι 21 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1930 ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟ ΤΕΛΕΣΘΕΝ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩι ΕΙΡΗΜΕΝΩι ΝΑΩι ΕΝΤΑΦΙΑΣΘΕΝΤΩΝ ΟΙΚΟΥΜ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ Β΄ (1780), ΓΑΒΡΙΗΛ Δ΄ (1785), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ Ε΄ (1859) ΚΑΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΣΤ΄ (1881).

Πολλὰς συγκινητικὰς ἱστορικὰς ἀναμνήσεις μᾶς διεγείρει ἡ σημερινὴ μεγάλη ἐπιμνημόσυνος τελετὴ (1) ἡ τελουμένη ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν ἐναρέτων καὶ εὐκλεῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν Σωφρονίου τοῦ Β΄, Γαβριὴλ τοῦ Δ΄, Κωνσταντίου τοῦ Β΄ καὶ Γρηγορίου τοῦ ΣΤ΄. Ὑπερήφανον τὸ Μέγα Ρεῦμα, τὸ ἀρχαῖον Μιχαήλιον καὶ χώρα τῶν Ἀσωμάτων, διότι φιλοξενεῖ τὰ ὀστᾶ τοιούτων τετιμημένων ἱεροφαντῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Φυλάσσει ὡσαύτως ὑπὸ ἀφανισθέντα μνήματα τὰ ὀστᾶ Μητροπολιτῶν συνεργατῶν τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν Σωφρονίου καὶ Γαβριήλ, τοῦ Ἐφέσου Σαμουήλ, τοῦ Κυζίκου Ἀγαπίου, τοῦ διασήμου καὶ πολυκρότου Νικομηδείας Μελετίου, τοῦ Ἡρακλείας Μεθοδίου, διαδόχου ἀπὸ τοῦ 1760 τοῦ πολυφήμου Γερασίμου (2) καὶ ἀπὸ τοῦ 1777 ἐφόρου τῆς Μ. τοῦ Γ.

(1) Τὸ μνημόσυνον ἐτέλεσαν οἱ Μητροπολῖται Ἡλιουπόλεως Γεννάδιος, Ἴμβρου Ἰάκωβος καὶ Λαοδικείας Δωρόθεος.

(2) Τὰς πληροφορίας ταύτας ἔλαβον ἐκ τοῦ χειρογράφου κώδικος τοῦ Μ. Ρεύματος ἀναγράφοντος διάφορα γεγονότα σχετικὰ κυρίως πρὸς τὴν ζωὴν τῆς Κοινότητος Μ. Ρεύματος ἀπὸ τοῦ 1752 καὶ κυρίως 1768. Βλέπε καὶ ἄλλας περὶ τῶν μητροπολιτῶν τούτων πληροφορίας ἐν τῇ μελέτῃ μου: «Ἄγνωστα σημεῖα τῆς πατριαρχείας Ἱερεμίου Γ΄, «Ὀρθοδοξία» τεῦχος 46ον σελ. 423 σημ. 2.

Εἰς ἓν πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα καταχωρούμενον ἐν τῷ Μεγ. Κώδικι τῆς Κοινότητος (σελ. 17) καὶ γραφὲν κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1784 «διὰ τὸ ἓν μερίδιον τοῦ παγκαρίου ποὺ τὸ εἶχον δώσει εἰς τὸν ἱερομόναχον κ. Ἀμβρόσιον τὸ ἦθος κόσμιον εὐτάκτως διάγοντα πνευματικὸν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἔπειτα προεστῶτα τῆς ἐκκλησίας . . . . .» ἀναγινώσκομεν μεταξὺ ἄλλων καὶ τῶν ἑξῆς μητροπολιτῶν τὰ ὀνόματα· ὁ Ἐφέσου Σαμουὴλ
ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος
ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος, ἀποθανὼν τῷ 1794. [Βλέπε Σάθα Γ΄, σελ. 389].
ὁ Νικομηδείας Μελέτιος, ἀποθανὼν τῷ 1791.
Διὰ τὸν Ἡρακλείας Μεθόδιον, [Βλέπε Σάθα Γ΄, σελ. 389].

Σχολῆς (3) καὶ ἄλλων. Ἴσως αἱ ἐπιτύμβιοι πλάκες τῶν μητροπολιτῶν τούτων μετατοπισθεῖσαι κατὰ τὰς πυρκαϊὰς τοῦ 1798 [ὁπότε δὶς ἐκάη ὁ ναὸς οὗτος] σκεπάζουν μὲ ἐξασφανισθέντα ἐπιτύμβια τὸ δάπεδον τοῦ παραπλεύρως κειμένου παρεκκλησίου τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Τὸ Μέγα Ρεῦμα ἐφιλοξένησε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς τούτους ἄνδρας καὶ ζῶντας διοικοῦντας τὴν Ἐκκλησίαν καὶ δρῶντας ὑπὲρ αὐτῆς. Ἐδῶ, εἰς τὸν χῶρον αὐτόν, κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1783 ἐπὶ πατριάρχου Γαβριὴλ ἐξελέγη πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ὁ ἐπίσκοπος Μετρῶν Γεράσιμος (4), καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἐξελέγησαν μητροπολῖται Ἀγχιάλου καὶ Λήμνου.

Διατί τὸ Μέγα Ρεῦμα προσείλκυσε τοὺς διακεκριμένους αὐτοὺς κληρικοὺς καὶ πολλοὺς ἄλλους λογάδας τοῦ Γένους, ἡγεμόνας καὶ καπικεχαγιάδας τῶν πάλαι ποτε παραδουναβείων Ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, μεγάλους Λογοθέτας, Διερμηνεῖς τοῦ Ὀθωμ. Κράτους καὶ ἄλλους; (5) «Ἐὰν πρὸς κατοικίαν ἀνθρώπων, λέγει ὁ μακαρίτης Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος, ἡ φύσις ὥρισε τόπους τινὰς ἐκλεκτούς, ὀλίγοι τῶν ἐν τῇ Οἰκουμένῃ δύνανται νὰ φιλονεικήσωσι τὰ πρωτεῖα πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Μεγ. Ρεύματος». [Κωνσταντινούπολις, τόμ. Β' σελ. 118]. Ἀνατρέξωμεν πρὸς τὸ παρελθόν, ἴδωμεν τοὺς πατριάρχας ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἐκκλησίας, σκεπτομένους, ὁμιλοῦντάς καὶ δρῶντας δι' αὐτήν. Τοὺς βλέπομεν τὴν στιγμὴν αὐτὴν νοερῶς· στέκονται στὴν παραλίαν· ἔχουν ἐμπρός τους τὰ κυανᾶ νερὰ τοῦ Βοσπόρου ὡς ἕνα πράσινον τάπητα προσευχῆς· προσεύχονται· ἀντικρύ των εἶναι τὰ ὡραῖα τοπία τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου· ἡ καταπράσινη χλόη, τὰ γραφικώτατα δένδρα καὶ ὅλαι αἱ καλλοναὶ καὶ τὰ θαυμάσια τῆς δημιουργίας ποὺ μᾶς ὁδηγοῦν ἀπὸ τὰ δημιουργήματα πρὸς τὸν δημιουργόν, ἀπὸ τὸ πεπερασμένον πρὸς τὸ ἄπειρον. Προσεύχονται καὶ πρὸ τῶν μαγευτικῶν ἐκείνων ἐκφάνσεων τοῦ μεγαλείου τῆς Φύσεως προφέρουν τὰ λόγια τοῦ οὐρανοβάμονος Παύλου «τὰ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι

(3) Βλέπε σχετικὰ πρὸς τὴν σύστασιν Ἐφορίας Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς ἐν Ἐκκλησιαστικῷ Δελτίῳ Καλλίφρονος ἔτος Γ' σελ. 51-52, σημ. α'.

(4) Τῇ εἰκοστῇ Ἰουνίου 1783 . . . ἐκλογῇ καὶ ψήφῳ . . . προεβιβάσθη εἰς τὸν ἁγιώτατον ἀποστολικὸν θρόνον Ἀλεξανδρείας ὁ Μετρῶν ἐπίσκοπος κύριος Γεράσιμος, γενομένης τῆς μεταθέσεως ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀσωμάτων κειμένῳ κατὰ τὸ Μέγα Ρεῦμα. —Σεργίου Μακραίου Ἐκκλ, Ἱστορία παρὰ Σάθᾳ Μεσαιων. βιβλιοθήκη τόμ. Γ' σελ. 255 καὶ Κεκουλέ, Ἱστορία τοῦ ναοῦ Μ. Ρεύματος ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τόμ. Η' σελ. 226.

(5) Εἰς τοὺς δύο παλαιοὺς κώδικας-μέγαν καὶ μικρὸν-ἀπαντῶμεν ὀνόματα σημαντικωτάτων γνωστῶν οἰκογενειῶν, ὡς Ὑψηλάντας, Σούτσους, Μουρούζους, Καλλιμάχας.

νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης». Πρὶν νὰ ἀπαγγείλουν τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς μεγαλειώδους αὐτῆς φράσεως τοῦ ἀποστ. Παύλου ζητοῦν τὰς νοερὰς πτέρυγας τοῦ Δαβὶδ διὰ τὰς ὁποίας ἔλεγε «τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς καὶ πετασθήσομαι» καὶ μὲ αὐτὰς ἀναβαίνουν εἰς τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, ἐκεῖ ἀπολαύουν ἰδανικωτέρας θεωρίας καὶ ἐν τῇ θείᾳ ἐκείνῃ μέθῃ ἐπαναλαμβάνουν τὸ τοῦ Προφητάνακτος «χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου». Κατέρχονται πάλιν νοερῶς ἀπὸ τὰ οὐράνια εἰς τὰ ἐπίγεια· ἐξακολουθοῦν τὸν ὕμνον πρὸς τὴν Φύσιν καὶ τὸν θεῖον δημιουργόν, λαμβάνουν ἀνὰ χεῖρας τὴν πνευματικὴν λύραν τοῦ Δαβὶδ διὰ νὰ τονίσουν τὸ ἐφύμνιον ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἡ θαυμασία κατακλεὶς τοῦ προοιμιακοῦ ψαλμοῦ καὶ συγχρόνως ὁ θαυμάσιος καὶ ἐκφραστικώτατος ἐπίλογος τοῦ ὕμνου πρὸς τὸν δημιουργὸν τοῦ παντὸς «ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας». Εἰς τὴν προσευχήν των δὲν λησμονοῦν καὶ τὴν ἐκκλησίαν. Πῶς θὰ τὴν λησμονήσουν ἀφ' οὗ αἰσθάνονται ὅτι δι' αὐτὴν ζῶσι καὶ δι' αὐτὴν πρέπει νὰ ἀποθάνωσι; Σκέπτονται διὰ τὴν πνευματικὴν ὁλκάδα τοῦ Χριστοῦ. Παρακαλοῦν τὸν Θεὸν νὰ φυλάττῃ τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, νὰ ὁδηγῇ αὐτὸ εἰς νομὰς σωτηρίους, νὰ φωτίζῃ τοὺς ποιμένας καὶ τοὺς ποιμαινομένους. Αὐτὸ εἶναι τὸ θέμα καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ συχνοῦ ἐπ' ἐκκλησίας κηρύγματός των. Εἰς τὴν διδαχὴν ἐπ' ἐκκλησίας πρὸς τὸν λαὸν ἰδιαιτέρως διεκρίνετο Σωφρόνιος ὁ Β' [1774—1780] ἀναχθεὶς εἰς τὴν οἰκουμενικὴν καθέδραν ἀπὸ τὸν θρόνον τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου. Εἶχε γεννηθῇ εἰς ἓν χωρίον παρὰ τὴν Δαμασκόν. Προεχειρίσθη Μητροπολίτης Χαλεπίου, ἔπειτα Πενταπόλεως καὶ κατόπιν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων. Ἕνεκα τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἥδρευε σχεδὸν διαρκῶς—ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι προκάτοχοί του—ἐν Κων/πόλει. Ἡ βαθεῖα γνῶσις τῆς τε τουρκικῆς καὶ ἀραβικῆς (6) συνετέλεσεν ὥστε νὰ ἐκτιμηθῇ ὑπὸ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν Ἰσμαὴλ μπέη καὶ ὅτε κατὰ τὴν δευτέραν πατριαρχείαν τοῦ κλεινοῦ Σαμουὴλ τοῦ Χαντζερῆ ἐχήρευσεν ὁ οἰκουμενικὸς θρόνος, διάδοχος αὐτοῦ ἀνεδείχθη ὁ ἐνάρετος καὶ διδακτικὸς Σωφρόνιος. (7) Φίλος τῆς μουσικῆς κατεγοητεύετο ἀπὸ τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν. Ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὸν προφήτην Ἠλίαν, κάτω ἀπὸ τὰ φυλλώματα τῶν γηραιῶν πλατάνων, ἤκουε τὸ ᾆσμα τῶν πτηνῶν, «τῶν ᾠδικῶν ὀρνί-

---

(6) Ἀθ. Κ. Ὑψηλάντου, τὰ μετὰ τὴν Ἅλωσιν σελ. 539 «τέτοιον ἄνθρωπον ἔχοντες δὲν τὸν κάμνετε Πατριάρχην», εἶπεν ὁ Ἰσμαὴλ βέης εἰς τὸν Δραγομάνον τῆς Πόρτας Κωνσταντῖνον Μουρούζην. Ὡς γνωστόν, τὸ Πατριαρχεῖον μέχρι τοῦ 1878 διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν [Ρεῖς ἐφένδη] ἐπεκοινώνει μετὰ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

(7) Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Σιναίου, Συγγραφαὶ ἐλάσσονες σελ. 160.

θων» καθὼς τὰ ἀποκαλεῖ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, καὶ ἐκεῖ, ὡς λέγει ὁ Σ. Μακραῖος, «τὸν νοῦν τοῦ θείου πατρὸς Χρυσοστόμου ἀπεσμήξατο». Ἠσθάνετο βαθειὰ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μελῳδίας ἐπὶ τῆς ψυχῆς. «Οὐδὲν οὕτως ἀνίστησι ψυχὴν καὶ πτεροῖ, λέγει ὁ Χρυσορρήμων, καὶ τῆς γῆς ἀπαλλάττει καὶ τῶν τοῦ σώματος ἀπολύει δεσμῶν, καὶ φιλοσοφεῖν ποιεῖ καὶ πάντων καταγελᾶν τῶν βιωτικῶν ὡς μέλος συμφωνίας, καὶ ρυθμῷ συγκείμενον θεῖον ᾆσμα». [Ομιλία ΜΑ′ εἰς τοὺς ψαλμούς, Migne 55 στ. 156]. Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐντυπώσεων τούτων διατελῶν ὁ ἀείμνηστος Σωφρόνιος ἱδρύει τῷ 1776 μουσικὴν σχολήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδαξαν ὁ πρωτοψάλτης Δανιὴλ καὶ ὁ ἡδύφωνος καὶ τοὺς πάντας συγκινῶν μὲ τὴν μελῳδίαν του Πέτρος ὁ Λαμπαδάριος (8). Ἡ πρὸς τὸν τοιοῦτον πατριάρχην ἀγάπη τοῦ λαοῦ ἐξεδηλώθη πρὸ πάντων κατὰ τὸν θάνατόν του. «Παμπληθοῦς γενομένης τῆς συρροῆς, λέγει ὁ Σέργιος ὁ Μακραῖος, τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ, καὶ λίαν ἐνδόξου καὶ περιφανοῦς τῆς ἐξόδου καὶ φαιδροτάτης τῆς πανηγύρεως ἐν ᾠδαῖς καὶ ὕμνοις ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀσωμάτων κατὰ τὸ Μέγα Ρεῦμα, ὅπου κατέθεντο τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον». (9)

Ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ Σωφρονίου ἐβάδισε καὶ ὁ Πατριάρχης Γαβριὴλ ὁ Δ′ [1780—1785] ἀπὸ Παλαιῶν Πατρῶν. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ καὶ ὑπηρέτησεν ὡς κληρικὸς παρὰ τῷ πεφημισμένῳ τότε Μητροπολίτῃ Σμύρνης Νεοφύτῳ· προεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ Γέροντός του ἐπίσκοπος Μοσχονησίων, βραδύτερον προεβιβάσθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων και ἀπὸ τοῦ 1769 μέχρι τῆς ἐκλογῆς του εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον διετέλει Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν (10). Κληρικὸς φιλόπτωχος· πόσα ὀρφανὰ πτωχὰ περισυνέλεξε καὶ ἐπροστάτευσεν ἐδῶ «στὸ χωριό»!! «Οὐδένα παρελύπησεν ἢ ἀλγοῦντα οὐκ ἐθεράπευσεν» ὡς πολὺ ὀρθῶς λέγει ὁ Σ. Μακραῖος. «Προειπὼν τὴν μικρὰν νόσον βίου αὐτῷ εἶναι τέλος, ἥσυχος, περιχαρὴς καὶ φαιδρὸς πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε». Αἱ φωναὶ τῆς εὐχαριστίας καὶ εὐγνωμοσύνης τῶν ταλαιπωρουμένων ἀντηχοῦν σήμερον εἰς τὴν οὐράνιον κατοικίαν τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου. Τὴν κατὰ τὰς ἀρετὰς ὁμοιότητα τῶν δύο πατριαρχῶν ἀναγινώσκομεν καὶ εἰς τὸ σωζόμενον ἐπιτύμβιον αὐτῶν. «Θρόνον τε κοινόν, ἀλλὰ κοινὸν καὶ τάφον, τέλος βίου ἕν, ἀλλὰ καὶ δόξαν μίαν, ἄνω τε λῆξιν πρὸς Θεὸν πέλας ἔχει, σὺν Σωφρονίῳ Γαβριὴλ

(8) Ὑψηλάντου ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 555.

(9) Παρὰ Σάθᾳ ἔνθα ἀνωτέρω. Τὸν Σέργιον Μακραῖον ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἀντιγράφει καὶ ὁ Κωνστάντιος ὁ ἀπὸ Σιναίου ἐν τῷ μνημονευθέντι ἔργῳ του.

(10) Μ. Γεδεών, Πατριαρχ. Πίνακες σελ. 667.

ὁ ἐκ Σμύρνης ὁ πατριάρχης πραΰς τῆς οἰκουμένης» (11). Κατὰ τὰς προμνησθείσας δύο πυρκαϊὰς ἐθραύσθησαν αἱ πλάκες τοῦ τάφου των· κατὰ τὴν παράδοσιν τὰ ὀστᾶ των φυλάσσονται κάτω ἀπὸ τὸ σημερινὸν «προσκυνητάρι». Ἄλλη ἦτο ἡ τύχη τῶν ἄλλων δύο πατριαρχῶν τῶν ἐνταφιασθέντων ὡσαύτως ἐν τῷ ναῷ τοῦ Μ. Ρεύματος Κωνσταντίου τοῦ Β' [1859] καὶ Γρηγορίου τοῦ ΣΤ' [1881]. Ὁ φιλόκαλος καὶ μεγαλοπρεπὴς πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ' τῷ 1906 ἐτέλεσεν ἀνακομιδὴν τῶν δύο τούτων πατριαρχῶν καὶ ἐναπέθηκε τὰ ὀστᾶ αὐτῶν εἰς τὸ μαρμάρινον μνῆμα, ὅπερ βλέπετε εἰς τὸν κῆπον τῆς ἐκκλησίας ταύτης. Ὁ Κωνστάντιος ὁ Β' ὡς καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ ΣΤ' ἀπέθανον ἐνταῦθα ὡς πρώην Κων/πόλεως. Ὁ ἀείμνηστος Κωνστάντιος διέμεινεν ἐν Μ. Ρεύματι ἀπὸ τοῦ 1835—1859. Τὸ ὄνομά του συχνάκις ἀπαντᾷ εἰς τοὺς κώδικας τῆς Κοινότητος Μ. Ρεύματος. Εὐηργέτησε πολλαχῶς τὴν χώραν ταύτην. Ὁ διάκονός του Ἰωακεὶμ Μεγαρευμιώτης, ἀδελφὸς τοῦ Στεφάνου Κεχαγιᾶ καὶ θεῖος τοῦ ἐσχάτως ἀποθανόντος σιὸρ Γιάνκου, ἀνεδείχθη διὰ τῶν ἐνεργειῶν του Μ. Πρωτοσύγκελλος τοῦ Οἰκουμ. θρόνου καὶ ἀπὸ τοῦ 1853 Μητροπολίτης Λήμνου θεαρέστως ποιμάνας τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην ἐπὶ 37 ὅλα ἔτη. Κληροδοτήματα τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου [ἀμπέλια, χωράφια] δωρηθέντα εἰς τὴν Κοινότητα, φέρουν ἀκόμη τὸ ὄνομά του καὶ τοῦ ἐπ' ἀνεψιᾷ γαμβροῦ του Ἰ. Φιλαλήθους, καθηγητοῦ τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς.

Τὸν δὲ ἀλησμόνητον Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν ΣΤ', πατριαρχεύσαντα δὶς ἀπὸ τοῦ 1835—1840 καὶ ἀπὸ τοῦ 1867—1871, ἐνθυμοῦνται πολλοὶ γέροντες τῆς Κοινότητος. Ὅλοι δὲ βλέπομεν τὴν παραθαλάσσιον κατοικίαν του. Ἀντηχοῦν ἀκόμη εἰς τὸν ἱερὸν αὐτὸν τόπον τὰ πατρικὰ λόγια τοῦ καλοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, τὰ ὁποῖα τὴν ἑορτὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ 1867 ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς ἐνορίτας. «Παριστάμενοι ἤδη, ἔλεγεν ὁ πατριάρχης, ἐν τῷ μέσῳ ὑμῶν, φίλτατα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τέκνα, καὶ πρὸς ὑμᾶς τὸν πατρικὸν ἀποτεῖναι λόγον προτιθέμενοι, **πολλὰ καὶ ποικίλα ἐν ἑαυτοῖς αἰσθανόμεθα** τὰ αἰσθήματα· καρδία πάλλουσα ὑπὸ τῆς πνευματικῆς χαρᾶς, ψυχικὴ συγκεκινημένη ἐκ διαφόρων εὐαρέστων ἀναμνήσεων, δάκρυα θυμήρη πλημμυροῦντα ἀπὸ τῶν γηραιῶν ἡμῶν ὀφθαλμῶν» (12). Τὰ

(11) Σεργίου Μακραίου Ἐκκλ. Ἱστορία, παρὰ Σάθᾳ ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 339 καὶ 340.

(12) Β. Δ. Καλλίφρονος Ἐκκλ. Δελτίον τόμος Α' σελ. 68. Ἡ συνέχεια τοῦ λόγου τοῦ μακαρίτου Πατριάρχου ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ἰδοὺ ὅ,τι τὴν στιγμὴν ταύτην αἰσθανόμεθα, καὶ δικαίῳ τῷ λόγῳ, διότι καὶ ἡ πολυετὴς ἡμῶν διαμονὴ εἰς τὴν ὑμετέραν θεόσωστον εὐλογημένην χώραν, ἣν ἐλευθέρᾳ ἡμῶν ἐκλογῇ καὶ εὐχαριστήσει πρὸς ἰδιωτικὴν κατοίκησιν προειλόμεθα, καὶ ἡ παρὰ τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας πρὸς τὴν

ζωγραφικὰ τοπία τοῦ Μ. Ρεύματος ἐξύμνησεν ὅτε νέος ὢν ἐσπούδαζεν ἐδῶ κοντὰ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Κουρούτσεσμε, ἱδρυθεῖσαν τῷ 1803 ἐπὶ πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Ε΄ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἀειμνήστου Δημητρίου τοῦ Μουρούζη. Ζηλωτὴς τῶν πατρικῶν παραδόσεων, ἔνθερμος ὑπερασπιστὴς τῆς Ὀρθοδοξίας, ἠγωνίζετο ἐναντίον ἐκείνων οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν παντοιοτρόπως, γῆν καὶ θάλατταν ἐκίνουν διὰ νὰ παραπλανήσωσι τὸν ὀρθόδοξον λαὸν ἀπὸ τῆς εὐθείας ὁδοῦ καὶ τοῦ ὀρθοῦ φρονήματος. Συκοφαντηθεὶς καὶ ὁδηγηθεὶς ἐνώπιον ἀνωτάτου Δικαστηρίου ἐπέδειξε κατὰ τὴν δίκην θάρρος, σθένος καὶ ψυχραιμίαν, τὰ ὁποῖα μᾶς ὑπενθυμίζουν τὴν καρτερίαν τῶν πρώτων μαρτύρων καὶ ἀθλητῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἀρετή, εὐσέβεια, σύνεσις, μόρφωσις ἐκόσμουν τὸν ἀοίδιμον πατριάρχην Γρηγόριον τὸν ΣΤ΄. Ἀλλ' ὅταν ὁμιλοῦμεν περὶ τοιούτων προσώπων, ἠμποροῦμεν νὰ μὴ ἐνθυμηθῶμεν καὶ τοὺς τέσσαρας Πατριάρχας, ὑπὲρ ὧν ἐπιτελοῦμεν τὸ σημερινὸν μνημόσυνον, καὶ ἀπ' αὐτοὺς νὰ ἀναδράμωμεν πρὸς τὸ πρότυπον τοῦ Κληρικοῦ, τὸ ὁποῖον ἐξεικονίζει τόσον ζωηρῶς καὶ θαυμασίως ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν τοῖς περὶ ἱερωσύνης λόγοις αὐτοῦ; Ἀπὸ τὸ πρότυπον τοῦ Κληρικοῦ ἀνατρέχομεν πρὸς τὸ εἶδος τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς. «Οὐχ ἀρχόντων τῦφός ἐστιν ἐνταῦθα, οὐδὲ ἀρχομένων δουλοπρέπεια, ἀλλ' ἀρχὴ πνευματική, τούτῳ μονον πλεονεκτοῦσα, τῷ τὸ πλέον τῶν πόνων καὶ τῆς ὑπὲρ ὑμῶν ἀναδέχεσθαι φροντίδος, οὐ τὸ τιμὰς πλείους ἐπιζητεῖν». Οἱ ἀληθεῖς ποιμένες ζοῦν, κοπιάζουν, ἀποθνήσκουν διὰ τὸ ποίμνιόν των. Δὲν ζητοῦν τιμάς, δὲν θηρεύουν δόξαν, τοὺς ἀρκεῖ ἡ ἀνάπαυσις τῆς συνειδήσεως καὶ ἡ θεία χάρις. «Αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσοντες». Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Πατριάρχαι, οἱ σήμερον ἰδιαιτέρως τιμώμενοι ἐν τῷ ἱστορικῷ αὐτῷ ναῷ· πρόκεινται εἰς μίμησιν ὅλων μας, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Πιθανὸν σημεῖά τινα τῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς τοῦ κλήρου, ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισίς του κ. ἄ. νὰ μεταβάλλωνται, ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ μεταβάλλεται εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ εὐσέβεια, οἱ πολύτιμοι αὐτοὶ ἀδάμαντες, οἱ ὁποῖοι ἐκόσμουν τοὺς εἰρημένους Πατριάρχας. Ὦ εὐκλεεῖς Πατριάρχαι, τετιμημένοι ταγοὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐξακολουθεῖτε νὰ μᾶς διδάσκητε μὲ τὰ ἔργα σας. Ἐξακολουθεῖτε νὰ φυλάσσετε καὶ νὰ σκέπετε τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν· αἱ ἱεραὶ σκιαί σας ἂς περικυκλώνουν πάντοτε τὴν θείαν αὐτὴν Κιβωτὸν ἐπιπλέουσαν ἐν μέσῳ τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν συμφορῶν. Σηκωθῆτε, τὴν ἱερὰν αὐτὴν στιγμήν, ἀπὸ τὰ μνήματά σας νὰ ἴδῆτε

ἡμῶν μετριότητα ἀπονεμομένη υἱϊκὴ ἀγάπη καὶ τὸ χριστιανικὸν σέβας καὶ ἡ ἐκεῖθεν ἀμοιβαίως ἐκπηγάζουσα ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν φιλόστοργος πατρικὴ διάθεσις, οὐκ ἠδύναντο τῇ στιγμῇ ταύτῃ, εἰ μὴ τοιαῦτα νὰ κινήσωσιν ἐν ἡμῖν τὰ αἰσθήματα».

πῶς ἐκεῖνο πού ἐπιστεύσατε καὶ ἐδιδάξατε ἐφηρμόσθη καὶ εἰς σᾶς τοὺς ἰδίους, ὅτι ἡ ἀρετὴ τιμᾶται καὶ μετὰ θάνατον, ὅτι «εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος». Δὲν εἴμεθα ἄξιοι νὰ εὐχηθῶμεν διὰ Σᾶς, εὐχηθῆτε σεῖς δι' ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς, παρακαλέσατε τὸν Θεὸν νὰ δώσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς, τὰς νοερὰς τοῦ Δαβὶδ πτέρυγας διὰ νὰ πλησιάσωμεν εἰς τὴν οὐράνιόν σας κατοικίαν, νὰ ἐπικοινωνήσωμεν ἡμεῖς οἱ θνητοὶ ζῶντες μὲ τοὺς ἀθανάτους τεθνεῶτας καὶ ἐν τῇ ἐπικοινωνίᾳ αὐτῇ τῇ μυστικῇ νὰ ἀκούσητε μίαν φορὰν ἀκόμη συγκινητικὴν φωνὴν πού βγαίνει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς τιμώσης ὑμᾶς καρδίας μας «αἰωνία σας ἡ μνήμη σεβαστοὶ καὶ δεδοξασμένοι Πατριάρχαι.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Ἡ Ἐκκλησία Ἀντιοχείας ἀπὸ τῆς 12 Δεκεμβρίου 1928 (ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Ἀντιοχείας Γρηγορίου τοῦ Δ΄) διατελεῖ ἄνευ ἀνωτάτου κανονικοῦ ἀρχηγοῦ. Διευθύνεται κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Λαοδικείας κ. Ἀρσενίου ἐκλεγέντος τοποτηρητοῦ τοῦ Ἀντιοχικοῦ θρόνου.

Δυστυχῶς μέχρι τῆς παρούσης στιγμῆς δὲν κατωρθώθη ἡ ἐκλογὴ νέου Πατριάρχου. Ἡ διάσπασις μεταξὺ Ἀρχιερέων διαιρεθέντων εἰς δύο μερίδας, τὴν τοῦ Τοποτηρητοῦ καὶ τὴν ἐναντίαν πρὸς αὐτὸν μερίδα, καὶ ἡ ἐνεργὸς καὶ ἔστιν ὅτε ζωηρὰ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐκλογικὴν κίνησιν κατέστησαν ἀδύνατον τὴν συμφώνως πρὸς τοὺς ἐν ἰσχύϊ κανονισμοὺς διενέργειαν τῆς πατριαρχικῆς ἐκλογῆς.

Κατ' Αὔγουστον τοῦ 1929 συνεκροτήθη — κατόπιν ἀπαιτήσεως τοῦ σεβασμ. Τοποτηρητοῦ ζητήσαντος τὴν σύγκλησιν γενικοῦ συνεδρίου πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν — Γενικὴ Συνέλευσις. Ἡ Συνέλευσις αὕτη ἐξέλεξεν δεκαμελῆ (πέντε Μητροπολιτῶν καὶ πέντε λαϊκῶν) Ἐπιτροπὴν πρὸς σύνταξιν ἐκλογικοῦ Κανονισμοῦ. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη συνελθοῦσα ἐν Ζάχλη συνέταξε τὸν Κανονισμόν. Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1929 συνῆλθον ἡ Ἐπιτροπή, τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαρχιῶν πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ ἐν λόγῳ Κανονισμοῦ. Ἐπετεύχθη ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως ἐπικύρωσις τοῦ ἐκλογικοῦ Κανονισμοῦ κατόπιν τροποποιήσεων

τινων. Ὁ Κανονισμὸς οὗτος ἀπέβλεπεν ἐκλογὴν μέλλουσαν οὐχὶ δὲ τὴν παροῦσαν. Ὁ Σεβ. Τοποτηρητὴς συνεκάλεσε τῇ 11 Νοεμβρίου 1929 ἐκλογικὴν συνέλευσιν πρὸς ἐκλογὴν Πατριάρχου. Ἀλλὰ κατόπιν διαφωνιῶν πλεῖστοι τῶν Ἀρχιερέων ἀπεχώρησαν εἰς τὸ παρὰ τὴν Βηρυττὸν μοναστήριον τοῦ προφήτου Ἠλιού.

Δημιουργηθείσης τοιαύτης ἀνωμάλου καταστάσεως συνῆλθεν ἐν Βηρυττῷ συνέδριον ἐξ 120 ἀντιπροσώπων, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 20, 22 καὶ 29 Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. ἀπεφάσισε νὰ καταγγείλῃ τὴν κωλυσιεργίαν ταύτην εἰς τὰ λοιπὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου. Πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Συνεδρίου εἰκοσιτετραμελὴς Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπή. Τῇ 1 Φεβρουαρίου οἱ λαϊκοὶ ἀντιπρόσωποι ἀποταθέντες εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς τοῦ Ἀντιοχικοῦ θρόνου ἔταξαν αὐτοῖς δεκαπενθήμερον προθεσμίαν διὰ τὴν ἐκλογήν.

Ἡ διαληφθεῖσα Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ διὰ γράμματος φέροντος ἡμερομηνίαν 17 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ., ἀπετάθη καὶ πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καταγγέλλουσα τὰ γενόμενα καὶ ἐξαιτουμένη τὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων συμφώνως πρὸς τὰ προαποφασισθέντα.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἐξ ἀδελφικῆς ἀλληλεγγύης ὁρμώμενον, ἀφ᾽ ἑτέρου δ᾽ ἔχον ὑπ᾽ ὄψιν τὴν ἱστορικὴν αὐτοῦ ἀποστολήν, ἤδη ἀπὸ τῆς 18ης Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. διὰ γράμματος αὐτοῦ πρὸς τὸν Τοποτηρητὴν συνέστησε, χάριν τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τῆς συγκλήσεως τῆς Πανορθοδόξου Ἐπιτροπῆς τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐκλογῆς. Τὸ γράμμα τοῦτο δημοσιεύομεν κατωτέρω.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον θὰ συνεχίσῃ τὸ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας εἰρηνευτικὸν ἔργον καὶ ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν λοιπῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων θὰ πράξῃ τὸ ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῆς δημιουργηθείσης ἐν τῷ Ἀντιοχικῷ θρόνῳ καταστάσεως πρὸς κατάπαυσιν τοῦ σάλου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκείνῃ Ἐκκλησίᾳ.

* * *

Ἐσχάτως ἐλήφθη τὸ ὡσαύτως κατωτέρω δημοσιευόμενον γράμμα τοῦ Τοποτηρητοῦ τοῦ Ἀντιοχικοῦ θρόνου κ. Ἀρσενίου εἰς ἀπάντησιν τοῦ Πατριαρχικοῦ γράμματος τῆς Ἐκκλησίας. Εὐχόμεθα ὅπως παρακαμφθῶσιν αἱ δυσχέρειαι καὶ ἀναγγελθῇ λίαν προσεχῶς τὸ χαρμόσυνον γεγονὸς τῆς κανονικῆς ἐκλογῆς Πρωθιεράρχου τῆς πρεσβυγενοῦς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας.

Αριθμ. Πρωτ. 174

Σεβασμιώτατε Μητροπολῖτα Λαοδικείας, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος, κύριε Ἀρσένιε, Τοποτηρητὰ τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀντιοχείας, τὴν Ὑμετέραν ἀγαπητὴν Σεβασμιότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμεθα.

Ἡ ἐπὶ μακρὸν ἤδη ἀναβολὴ τῆς πληρώσεως τοῦ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Γρηγορίου χηρεύσαντος Ἁγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ αὐτόθι Θρόνου οὐκ ἔστι δυνατὸν ἵνα μὴ θλίβῃ τὰς ἀδελφὰς Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα τὴν καθ' ἡμᾶς Ἁγιωτάτην Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν διὰ τοσούτων καὶ τηλικούτων συνδεομένην πρὸς τὰ αὐτόθι ἱστορικῶν καὶ ἀδελφικῶν δεσμῶν.

Ἡ παρατεινομένη χηρεία καὶ ἐκκρεμότης οὐ μόνον ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ζωῇ καὶ δράσει μειοῖ τὰς δυνάμεις τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὅλην παράταξιν τῶν Ἁγίων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως χαλάρωσιν οὐχὶ εὐχάριστον. Ἐν τῇ ἁγίᾳ παρατάξει ταύτῃ ἀνέκαθεν ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ἵστανται καὶ τιμῶνται οἱ κῦρος καὶ σέβας ἱστορικὸν ἔχοντες καὶ ἀπολαύοντες τέσσαρες πρῶτοι σεπτοὶ Ἁγιώτατοι Πατριαρχικοὶ Θρόνοι. Διὸ ἡ ἐπὶ μακρὸν νῦν ἀπουσία ἐν αὐτῇ τοῦ κανονικοῦ προκαθημένου καὶ ἐκπροσώπου τοῦ Ἁγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ τῆς Ἀντιοχείας Θρόνου οὐκ ἔστι δυνατὸν ἵνα μὴ ἀποβαίνῃ ἐπαισθητή, ἐν τοῖς νῦν μάλιστα καιροῖς τῶν ποικίλων ἀνατρεπτικῶν τάσεων καὶ ἐνεργειῶν, αἵτινες κατὰ τοιοῦτον ἐπικίνδυνον τρόπον πλήττουσι τὸ ἅγιον ἔργον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀπαιτοῦσι διὰ τοῦτο σύντονον καὶ πλήρως τεθωρακισμένην τὴν κοινὴν ἄμυναν, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις καὶ δὴ ταῖς παραμοναῖς τῆς διὰ τὴν γενικὴν ἀνάγκην καὶ κατὰ τὸν γενικὸν πόθον πασῶν τῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν μελλούσης ἵνα συνέλθῃ γενικῆς Ὀρθοδόξου Ἐπιτροπῆς πρὸς προετοιμασίαν τῆς Ὀρθοδόξου Προσυνόδου καὶ τῆς μεγάλης ἀκολούθως Συνόδου τῆς Ἁγίας Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ὅθεν ἐκ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης καὶ ἀλληλεγγύης ἀφορμώμενοι, προαγόμεθα ὅλως ἰδιαιτέρως καὶ ἀδελφικῶς ποιήσασθαι ἐν ὀνόματι τῶν διὰ πάντας τιμαλφῶν συμφερόντων τῆς Ἁγίας Ὀρθοδοξίας θερμὴν ἔκκλησιν εἰς τὰ αἰσθήματα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῆς μερίμνης πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ὀρθοδοξίας τῆς ὑμετέρας τε φίλης Σεβασμιότητος καὶ πάντων τῶν λοιπῶν αὐτόθι ἀγαπητῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν, ὅπως μὴ βραδύνῃ ἐπὶ μακρὸν ἔτι ἡ κανονικὴ ἀνάδειξις τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς ἀδελφῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ καὶ ὁμοφωνίᾳ διενεργηθῶσι ταχέως τὰ τῆς ἐκλογῆς, ἀποκτώσης τῆς μὲν Ἁγιωτάτης αὐτόθι Ἐκκλησίας τὸν κανονικὸν

τακτικὸν αὐτῆς πρόεδρον, τῆς δὲ γενικῆς τῶν ἁγίων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν παρατάξεως τὸν τοσοῦτον ἀναγκαῖον καὶ ποθητὸν συνοπλίτην καὶ συναγωνιστήν.

Ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ δὲ ἐλπίδι καὶ προσδοκίᾳ ὅτι ταχέως μέλλει ἵνα χαροποιήσῃ ἡμᾶς καὶ τὰς ἁγίας ἀδελφὰς Ἐκκλησίας τὸ ἄγγελμα τῆς αἰσίας ἐκλογῆς, εὐχόμεθα καὶ αἰτούμεθα εὐόδωσιν τῶν πάντων παρὰ Θεοῦ, Οὗ ἡ χάρις καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς ὑμετέρας φίλης Σεβασμιότητος.

,απλ΄ Ἰανουαρίου ιη΄.

† **Ὁ Κωνσταντινουπόλεως** *ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός.*

*
* *

Ἀριθμ. Πρωτ. 1140

Παναγιώτατε καὶ Θειότατε Ἀρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα Κύριε Φώτιε.

Ἄσμενοι ἐκομισάμεθα καὶ ἀνέγνωμεν τὴν ὑπὸ ἡμερομ. 18 Ἰανουαρίου 1930 τιμίαν ἐπιστολὴν τῆς Ὑμετέρας σεπτῆς Παναγιότητος ἀφορῶσαν εἰς τὴν ἐπὶ μακρόν, ἕνεκα ἐκτάκτων περιστάσεων, ἀναβολὴν τῆς πληρώσεως τοῦ ἁγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγίας Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας.

Εὐχαριστοῦντες θερμῶς διὰ τὴν ἀδελφικὴν μέριμναν καὶ τὸ διαφέρον τῆς ἁγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐκφράζομεν καὶ ἡμεῖς τὴν λύπην ἡμῶν ἐπὶ τῇ παρατεινομένῃ χηρείᾳ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου καὶ συμμεριζόμεθα τὴν γνώμην τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος, ὅτι ἡ ἐκκρεμότης αὕτη οὐκ ἔστι πρὸς ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἡ καθ' ἡμᾶς Ἱερὰ Σύνοδος εἶχε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Γρηγορίου, λάβῃ τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ἐκπονήσῃ πρὸ τῆς ἐκλογῆς νέον πατριαρχικὸν κανονισμόν, ὃν ἀπήτουν αἱ κατόπιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου νέαι πολιτικαὶ ἐν Συρίᾳ καὶ Λιβάνῳ μεταβολαί. Ἡ σύνταξις τοῦ κανονισμοῦ τούτου προσέκρουσε πρός τινα τοπικὰ συμφέροντα τῶν ἐν Δαμασκῷ πνευματικῶν ἡμῶν τέκνων καὶ ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ μέχρι τοῦδε ἀναβολὴ τῆς ἐκλογῆς νέου Πατριάρχου.

Ἐλπίζομεν εἰς τὸν πανάγαθον Θεὸν καὶ εἰς τὰς εὐχὰς τῆς σεβασμίας ἡμῖν Ὑμετέρας Παναγιότητος ἵνα παρακάμψωμεν τὰς δυσκολίας ταύτας καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀναγγείλωμεν Ὑμῖν καὶ ταῖς σεπταῖς ἁγίαις ἀδελφαῖς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου Πατριάρχου.

Ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ δὲ ταύτῃ προσδοκίᾳ διατελοῦμεν μετ' ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ,

Τῆς Ὑμ. Θ. Παναγιότητος
ἀφωσιωμένος ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
Τοποτηρητὴς τοῦ θρόνου Ἀντιοχείας
† Ὁ Λαοδικείας ***Ἀρσένιος.***

Τῇ 7 Φεβρουαρίου 1930.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Τῇ 6ῃ λήξαντος μηνός, ἐπετείῳ τοῦ θανάτου [898] τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Φωτίου, Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Ὁμολογητοῦ, ἡ Α. Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ Σεπτὸς ἡμῶν Δεσπότης Κύριος Κύριος Φώτιος ὁ Β' ἦγε τὰ Ὀνοματήρια Αὐτοῦ.

Αἱ γενόμεναι ἐπὶ τῇ χαρμοσύνῳ ταύτῃ εὐκαιρίᾳ θερμαὶ ἐκδηλώσεις πρὸς τὸ Σεπτὸν πρόσωπον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἥτις διὰ τῶν μεγάλων καὶ ὄντως πατριαρχικῶν Αὐτῆς ἀρετῶν κοσμεῖ τὸν Ἁγιώτατον Οἰκουμενικὸν Θρόνον τῶν Γρηγορίων, τῶν Χρυσοστόμων, τῶν Φωτίων, ὑπῆρξαν ἀντάξιαι τῆς ἀγάπης, τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τόσον ἀπὸ μέρους τῆς συμπαρέδρου Ἱεραρχίας, ὅσον καὶ ἀπὸ μέρους τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τοῦ εὐσεβοῦς λαοῦ, ἀθρόως προσελθόντων πρὸς ἀσπασμὸν τῆς δεξιᾶς τοῦ Σεπτοῦ Πρωθιεράρχου καὶ εὐχομένων ἰσόβιον, μακρὰν καὶ εὐτυχῆ τὴν Πατριαρχείαν Αὐτοῦ.

Τῆς κοινῆς ταύτης καὶ ὁμοφώνου εὐχῆς συμμετέχουσα καὶ ἡ ***Ὀρθοδοξία,*** ὑποβάλλει ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα τὰ βαθύτατα αὐτῆς σέβη καὶ συγχαρητήρια.

*
* *

Τὰ 'Ονοματήρια τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ λειτουργία. —Κατά τε τὸν Ἑσπερινὸν καὶ τὴν θ. λειτουργίαν ἐχοροστάτησεν ἡ Α. Θ. Π. μετὰ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν, Συνοδικῶν καὶ παρεπιδημούντων, ἱερουργοῦντος, κατὰ τὴν τάξιν, τοῦ πανοσ. Μ. Πρωτοσυγκέλλου, ἐν συ ροῇ πυκνοτάτου ἐκκλησιάσματος, τὸν δὲ πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας, ἐν ἄλλῃ σελίδι τοῦ παρόντος τεύχους δημοσιευόμενον, ἐκφωνήσαντος τοῦ θεοφ. Ἐπισκόπου Μιλήτου κ. Αἰμιλιανοῦ, ἀρχιερατικῶς προϊσταμένου Σταυροδρομίου. Ἡ ἐπὶ πολὺ διαρκέσασα διανομὴ τοῦ ἀντιδώρου ἔδωκεν εὐκαιρίαν εἰς τὸ ἀπειροπληθὲς ἐκκλησίασμα πρὸς ἀσπασμὸν τῆς δεξιᾶς τοῦ λαοφιλοῦς Πατριάρχου καὶ ἐκδήλωσιν αἰσθημάτων ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως.

Ὑποβολὴ συγχαρητηρίων. — Τὴν Α. Θ. Π., ἀνελθοῦσαν μετὰ ταῦτα εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν Πατριαρχῶν, προσεφώνησεν ὡς ἀκολούθως ὁ πρῶτος τῇ τάξει Σεβ. Μ/της Γέρων ἅγιος Κυζίκου κ. Καλλίνικος :

«Ἐξ ὀνόματος τῆς Ἁγ. καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῆς λοιπῆς ἐνταῦθα Ἱεραρχίας προσαγορεύων τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἑορτῆς τοῦ Σεπτοῦ Αὐτῆς ὀνόματος, συγχαίρω ἐγκαρδίως καὶ εὔχομαι Αὐτῇ μακρότητα εὐτυχῶν ἡμερῶν καὶ τὴν ἄνωθεν ἐνίσχυσιν ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ὑψηλοῦ Αὐτῆς Πατριαρχικοῦ ἔργου».

Εἰς ταῦτα ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς :

«Εὐχαριστοῦμεν, Ἅγιοι ἀδελφοί, ἀπὸ μέσης καρδίας πᾶσιν ὑμῖν διὰ τὰ φιλάδελφα ὑμῶν αἰσθήματα, διὰ τὰς θερμὰς ὑμῶν εὐχὰς καὶ τὰ ἐγκάρδια ὑμῶν συγχαρητήρια ἐπὶ τοῖς ὀνοματηρίοις ἡμῶν.

Εὐχόμεθα ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἐνισχύῃ ἡμᾶς, ἁγιάζῃ ἡμᾶς καὶ φωτίζῃ ἡμᾶς ἐν τῇ ἐπιτελέσει τῶν ἁγίων ἡμῶν καθηκόντων καὶ τῶν ἱερῶν ὑποχρεώσεων πρὸς τὴν ἁγίαν Προκαθημένην τῶν Ἐκκλησιῶν, πρὸς τὸν ἱερὸν καὶ Ἀποστολικὸν Θρόνον, πρὸς τὴν Ἱεραρχίαν καὶ πρὸς τὸν περιούσιον τοῦ Κυρίου λαόν».

Εἶτα προσῆλθον οἱ κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ὑπάλληλοι τῆς Πατρ. Αὐλῆς, ἐξ ὀνόματος τῶν ὁποίων ὁ πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κ. Γερμανὸς προσεῖπε τὰ ἀκόλουθα :

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Οἱ κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ὑπάλληλοι τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς μετὰ χαρᾶς παρίστανται ἐνώπιον τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος ἵνα ὑποβάλωσιν Αὐτῇ τὰ εὐλαβῆ αὐτῶν συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ Σεπτοῦ Αὐτῆς ὀνόματος ἰδιαιτέραν ἐχούσῃ σημασίαν ὡς πρώτῃ ἐπετείῳ Αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ Θρόνου εἰς ὃν ἡ θεία βουλὴ καὶ ἡ κοινὴ γνώμη Ἐκκλησίας καὶ πληρώματος ἀνήγαγε τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα μετὰ χρηστοτάτων ἐλπίδων ὁσίας καὶ ἀξίας διακυβερνήσεως τοῦ ἱεροῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ Πατριαρχικοὶ ὑπάλληλοι βαθέως πεπεισμένοι μετὰ τοῦ συνόλου τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῆς πληρώσεως τῶν μεγάλων τούτων ἐλπίδων καθὼς καὶ περὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς στοργῆς καὶ τῆς στοργικῆς ὑπὲρ αὐτῶν μερίμνης δέονται τοῦ Ὑψίστου ὁλοψύχως, ὅπως ἀξιώσῃ τὴν Ὑμετέραν Θειοτάτην Παναγιότητα, ἵνα ἐπὶ ἔτη μακρὰ πανηγυρίζῃ ἐπὶ τοῦ Ἁγιωτάτου Θρόνου τὴν σεπτὴν Αὐτῆς ἐπέτειον, κλεΐζουσα τὴν

'Εκκλησίαν δι' ἔργων ἀκραιφνοῦς ἁγιότητος καὶ χρηστότητος, σοβαρᾶς περινοίας καὶ ἐν πᾶσι πανευκλεοῦς σκέψεως καὶ δράσεως κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου ὁμωνύμου προκατόχου Αὐτῆς ἐν τῷ Ἁγιωτάτῳ Θρόνῳ ἁγίου Πατριάρχου Φωτίου τοῦ Α', εἰς δόξαν τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ χαρὰν τῶν πιστῶν καὶ ἀφωσιωμένων θεραπόντων Αὐτῆς.

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

«Εὐχαριστοῦμεν ἡμῖν τέκνα ἡμῖν περιληλημένα, διὰ τὰς εὐχὰς καὶ τὰ συγχαρητήρια ὑμῶν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ἡμῶν καὶ ἐκφράζομεν πᾶσιν ὑμῖν καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὴν εὐαρέσκειαν ἡμῶν διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν, μεθ' ὧν πάντες ἐπιτελεῖτε τὴν ὑπηρεσίαν ὑμῶν».

Προσῆλθον ἀκολούθως καὶ ὑπέβαλον τὰ σέβη αὐτῶν καὶ τὰ συγχαρητήρια οἱ ὀφφικιάλοι τῆς Πατρ. Αὐλῆς, ὁ ἱερὸς κλῆρος, ἱκανοὶ ξένοι καὶ ἔγκριτοι ὁμογενεῖς, ἐν οἷς καὶ ἀντιπροσωπεία τῆς ἐπαρχίας Δέρκων. Αἱ συγχαρητήριοι ἐπισκέψεις παρετάθησαν μέχρις ἑσπέρας μετὰ θερμῶν ἐκδηλώσεων ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ Σεπτὸν πρόσωπον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Πατριαρχικὴ *τράπεζα.*—Εἰς τὸ παρατεθὲν τὴν μεσημβρίαν γεῦμα παρεκάθησαν οἱ Σεβ. Μητροπολῖται, Συνοδικοὶ καὶ παρεπιδημοῦντες, ὁ θεοφ. Ἐπίσκοπος Μιλήτου, οἱ πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἐκ δὲ τῶν ὀφφικιάλων οἱ Ἄρχοντες Μ. Πρωτέκδικος κ. Γ. Παπαδόπουλος καὶ Κ. Κοκκολᾶτος, ἰατρός, ὡς καὶ ὁ ἰατρὸς τῆς Πατρ. Αὐλῆς κ. Ν. Φερμάνογλους. Ὁ πρῶτος τῇ τάξει ἐκ τῶν Σεβ. Συνοδικῶν ἐγείρων πρόποσιν προσεῖπε τὰ ἀκόλουθα:

«Ἐκφράζων καὶ αὖθις τὰ ἐγκάρδια συγχαρητήρια τῆς Ἱεραρχίας, εὔχομαι, Παναγιώτε Δέσποτα, ὅπως ὁ Κύριος δωρῆται τῇ Ὑμετέρᾳ Παναγιότητι ὑγείαν ἀκλόνητον πρὸς αἰσίαν διεκπεραίωσιν τῆς Πατριαρχικῆς Αὐτῆς διακονίας».

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

«Εὐχαριστοῦμεν τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ καὶ τῇ Ἁγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ διὰ τοὺς ὡραίους λόγους καὶ τὰς εὐχὰς καὶ εὐχόμεθα ἐν ἀδελφικῇ ἁρμονίᾳ καὶ ἁγίᾳ συνεργασίᾳ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βίου ἡμῶν νὰ ὑπηρετήσωμεν τὰ πολύτιμα καὶ ἅγια συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας.

Ὡσαύτως εὐχετηρίους προπόσεις ἤγειραν οἱ ἰατροὶ κκ. Κ. Κοκκολᾶτος καὶ Ν. Φερμάνογλους, εἰς ἃς καταλλήλως ἀπήντησεν ἡ Α. Θ. Παναγιότης.

Συγχαρητήρια τηλεγραφήματα καὶ γράμματα. — *Ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τοῦ ὀνόματος τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἀντηλλάγησαν τὰ κάτωθι τηλεγραφήματα καὶ γράμματα.:*

Ἀλεξάνδρεια, 6/2/30.

Παναγιώτατον Πατριάρχην κ. Φώτιον.

Φανάριον, Κων]πολιν.

Συγχαίροντες Ὑμετ. Παναγιότητι ἐπὶ ὀνοματικῇ Αὐτῆς ἑορτῇ αἰτούμεθα Αὐτῇ παρὰ Κυρίου μῆκος ζωῆς ἐν εἰρήνῃ.

Πατριάρχης ***Μελέτιος.***

Φανάριον, 7 20/30.

Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Μελέτιον.

Ἀλεξάνδρειαν.

Εὐχαριστοῦμεν βαθέως τιμίαις ἀδελφικαῖς προσρήσεσιν, εὐχαῖς.

Πατριάρχης ***Φώτιος.***

✠

Νέα Φιλαδέλφεια, 4/2/30.

Πατριάρχην ***Φώτιον***

Φανάριον.

Συγχαίροντες θερμῶς ἐπὶ ὀνομαστηρίοις εὐχόμεθα πᾶσαν ἀγαθωσύνην.

Πατριάρχης ***Κωνσταντῖνος.***

✠

Φανάριον, 7/2/30.

Πατράρχην *Κωνσταντῖνον*

Νέαν Φιλαδέλφειαν—Ἀθήνας.

Ἐνθέρμως εὐχαριστοῦμεν ἀγαθαῖς προσρήσεσιν, εὐχαῖς.

Πατριάρχης *Φώτιος.*

✠

Ἀθῆναι, 6/2/30.

Πατριάρχην Φώτιον.

Φανάριον, Κων/πολιν.

Χαίροντες προσαγορεύομεν ἀδελφικῶς Ὑμετ. Παναγιότητα ἐπὶ ὀνομαστηρίοις, εὐχόμεθα εὐτυχῆ, ἔνδοξον πατριαρχείαν, μακροημέρευσιν.

Ἀρχιεπίσκοπος ***Χρυσόστομος.***

✠

Φανάριον, 7/2/30.

Ἀρχιεπίσκοπον *Χρυσόστομον*

Ἀθήνας.

Ἐγκαρδίως εὐχαριστοῦμεν ἀδελφικαῖς προσρήσεσιν, εὐχαῖς.

Πατριάρχης *Φώτιος.*

✠

*
* *

Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου τῇ 6 Φεβρ. 1930.

Παναγιώτατε,

Ὅλως ἀκουσίως καὶ λεληθότως καθυστερήσαντες, ὅπως μᾶλλον ἐγκαίρως διαβιβάσωμεν τὰ ἐγκάρδια ἡμῶν ἀδελφικὰ συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ ὀνοματικῇ ἑορτῇ τῆς Ὑμετέρας Θ. Παναγιότητος καὶ εὐχηθῶμεν Αὐτῇ τὰ βέλτιστα, τοῦθ' ὅπερ, ἄλλως τε, οὐ παυόμεθα ἀδιαλείπτως ποιούμενοι ἐν ταῖς πρὸς Κύριον εὐχαῖς ἡμῶν, ἐπὶ τὴν εὐμενῆ καὶ ἀδελφικὴν Αὐτῆς συγγνώμην, θαρροῦντες, πράττομεν τοῦτο διὰ τῆς παρούσης, ἵνα συγχαίροντες Αὐ-

τὴν ἐγκαρδίως εὐχηθῶμεν ἅμα ἐκ μέσης καρδίας, ὅπως ὁ Κύριος δωρῆται Αὐτῇ ὑγείαν θαλερὰν καὶ ἔτη μακρὰ ἐν τῇ ὑπερτάτῃ διαποιμαντορίᾳ τῆς Πρωτοθρόνου τῶν Ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, ἀπὸ τῆς ὑψίστης τῆς Ὀρθοδοξίας σκοπιᾶς ἐν σοφίᾳ εἰσηγουμένῃ τὰ ὕψιστα κεδνὰ βουλεύματα πρὸς προαγωγὴν τοῦ σωτηρίου ἔργου τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καθόλου Ἐκκλησίας.

Καὶ ἐπὶ τούτοις φιλήματι ἁγίῳ κατασπαζόμενοι τὴν Ὑμετέραν Θ. Παναγιότητα, διατελοῦμεν

ἐλάχιστος ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
καὶ ὅλως πρόθυμος
† Ὁ Κύπρου **Κύριλλος.**

Τῇ Α. Θ. Παναγιότητι
τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ κ. κ. Φωτίῳ
ἀγαπητῷ ἐν Χριστῷ ἀδελφῷ κλπ.

Εἰς Κωνσταντινούπολιν.

***

Ἀριθμ. Πρωτ. 490

Μακαριώτατε καὶ Ἁγιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Κύριλλε, τὴν Ὑμετέραν σεβασμίαν Μακαριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Ἐκφράζομεν ἐνθέρμους ἀδελφικὰς εὐχαριστίας πρὸς τὴν Ὑμετέραν γερασμίαν Μακαριότητα διὰ τὰς ἀγαθὰς ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ἑορτῇ τοῦ ὀνόματος ἡμῶν προσρήσεις καὶ εὐχὰς Αὐτῆς, αἵτινες καὶ βραδέως δι' ἣν ἀναφέρει αἰτίαν σταλεῖσαι καὶ ληφθεῖσαι, ἦσαν οὐχ ἧττον καὶ οὕτω τίμιαι καὶ ποθηταί.

Εὐχόμεθα μετ' ἀγάπης, ὅπως ὁ Κύριος κρατύνῃ καὶ κατευοδοῖ πάντοτε τὸ ἔργον τῆς πνευματικῆς μερίμνης τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος καὶ ὅπως ἐπιδαψιλεύῃ πλουσίαν πάντοτε τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ καὶ τὴν χάριν τῇ Ἁγίᾳ αὐτόθι Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ εὐσεβεῖ καὶ ἀγαπητῷ πληρώματι αὐτῆς.

Μετὰ τῆς εὐχῆς δὲ ταύτης κατασπαζόμενοι καὶ αὖθις Αὐτὴν ἐν Κυρίῳ, διατελοῦμεν

,αϡλ' Μαρτίου α'.

Τῆς Ὑμετέρας σεβασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς
† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως *Φώτιος.*

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

Χοροστασίαι. — Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου ὡς καὶ κατὰ τὰς Κυριακὰς τοῦ λήξαντος μηνὸς [9, 16, 23] ἡ Α. Θ. Π. ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Πατριαρχ. Ναῷ μετὰ τῶν Σεβ. Συνοδικῶν Μητροπολιτῶν.

— Ἡ Α. Θ. Π. χοροστατήσασα κατὰ τὸν Ἑσπερινὸν καὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ Σαββάτου τῶν ψυχῶν ἐν τῷ ναΐσκῳ τῶν Πατρ. Διαμερισμάτων ἀπήγγειλε τὴν ἐξιλαστήριον δέησιν [22].

—Ἐν δὲ τῷ Πανσέπτῳ Πατρ. Ναῷ ἱερούργησε τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὡς εἴθισται, ὁ πρόεδρος αὐτοῦ Σεβ. Μ/της Μύρων κ. Πολύκαρπος, ὅστις καὶ ἐχοροστάτησεν ἐν αὐτῷ Σεπτῇ Πατρ. εὐλογίᾳ, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγ. Χαραλάμπους [10].

Ἐπίσημοι ἐπισκέψεις. —Τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ἐπεσκέψατο ὁ ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας ἐνταῦθα διαμείνας πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος Ἐξοχ. κ. Πολυχρονιάδης, γενόμενος δεκτὸς μετὰ τῶν προσηκουσῶν τιμῶν [7].

Ὡσαύτως ἐπεσκέψατο Αὐτὴν καὶ ἐγένετο προσηκόντως δεκτὸς καὶ ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Μ. Ἐπιτροπῆς τῆς Ἀνταλλαγῆς Ἐξοχ. κ. Βικούνα.

Ὀνομαστικαὶ ἑορταί. —Η Α. Θ. Π. ἐπισκεψαμένη αὐτοπροσώπως συνεχάρη τοὺς ἑορτάζοντας Σεβ. Μητροπολίτας Χριστουπόλεως κ. Μελέτιον [12] καὶ Μύρων κ. Πολύκαρπον [23].

— Ὡσαύτως συνεχάρη τηλεγραφικῶς τοὺς ἑορτάζοντας Μητροπολίτας Ἀδριανουπόλεως καὶ Βερροίας [23].

Πατριαρχικὰ συλλυπητήρια. — Παραστὰς εἰς τὸ τελεσθὲν ἐν Χαλκηδόνι [7] τριετὲς ἀρχιερατικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀοιδίμου Μ/του Χαλκηδόνος ***Ἰωακείμ***, ὁ πανοσ. Ἀρχιδιακονεύων Μ. Ἀρχιμ. κ. Φιλόθεος διεβίβασε πρὸς τὴν μητέρα τοῦ ἀειμνήστου τὰ πατριαρχικὰ συλλυπητήρια.

Πατριαρχ. Κεντρ. Ἐκκλ. Ἐπιτροπή. —Ὁ προσωρινῶς διακονήσας ἐν ταῖς ἐνορίαις Διπλοκιονίου καὶ Ἁγ. Κωνσταντίνου Ὑψωμαθείων ἀλβανὸς διάκονος Κωνσταντῖνος Νόννης εἰσηγήσει τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐγκρίσει τῆς Ἱ. Συνόδου, διεταχθη ὅπως ἀπέλθῃ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

— Τοῦ τέως ἱερατικ. προϊσταμένου Μ. Ῥεύματος Οἰκον. Γεωργ. Παπαδοπούλου μετατεθέντος [5] εἰς τὴν ἱερατ. προϊσταμενίαν Βλαγκας, χηρεύσασαν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχιμ. *Εὐλογίου Κατσούνη*, προϊστάμενος Μ. Ῥεύματος διωρίσθη ὁ ἐκ τῶν ἐφημερίων τῆς Κοινότητος Σταυροδρομίου Ἀμβρόσιος Χατζόπουλος.

— Εἰς ἀντικατάστασιν δὲ τοῦ ὡς ἄνω ἱερέως ἐν Σταυροδρομίῳ διωρίσθη ὁ τέως ἱερατ. προϊστάμενος Εὐαγγελιστρίας πρόποσι Ταταούλων ἀρχιμ. Σεραφεὶμ Κρασᾶς, ἀντικατασταθεὶς ἐν Εὐαγγελιστρίᾳ ὑπὸ τοῦ τέως ἐν Σαρμασικίῳ ἱερατεύοντος ἀρχιμ. Σωφρονίου Κιορπέ.

Μνημόσυνον ἐν τῷ ἱ. ναῷ Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Μ. Ῥεύματος ὑπὲρ τῶν Οἰκ. Πατριαρχῶν. —Τὴν Παρασκευήν, 22 Φεβρουαρίου, ἐτελέσθη ἐν μέσῳ πυκνοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἐκκλησιάσματος ἐν τῷ ἱ. ναῷ Παμμ. Ταξιαρχῶν τοῦ Μ. Ῥεύματος ἀρχιερατικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν Σωφρονίου τοῦ Β' [1780], Γαβριὴλ τοῦ Δ' [1785], Κωνσταντίου τοῦ Β' [1859] καὶ Γρηγορίου τοῦ ΣΤ' [1881], ἐντεταφιασμένων ἐν τῷ εἰρημένῳ ἱ. ναῷ, ἱερουργούντων τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Ἡλιουπόλεως κ. Γενναδίου, Ἴμβρου κ. Ἰακώβου καὶ Λαοδικείας κ. Δωροθέου. Τὸν ἐπιμνημόσυνον ἐξεφώνησεν ὁ Μ της Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιος.

Τὴν Α. Θ. Παναγιότητα τὸν Οἰκ. Πατριάρχην ἀντεπροσώπευσε κατὰ τὴν ἐπι-

μνημόσυνον ταύτην τελετὴν ὁ πανοσ. Ἀρχιδιακονεύων, Μ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Φιλόθεος.

Πατριαρχικὸς Ἀρχικλητήρ. Ἀποβιώσας αἰφνηδίως, ἐκηδεύθη [13] ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ ὁ ἀπὸ τριακονταετίας περίπου ὑπηρετήσας ὡς κλητὴρ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις καὶ πρὸ δεκαπενταετίας ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Ε΄ εἰς Ἀρχικλητῆρα προαχθεὶς *Χ΄΄ Ἰωάννης Δεβετζῆς.* Τῆς ἐπικηδείου τελετῆς προέστη ὁ Σεβ. Μ/της Μύρων συμπαραστατούμενος ὑπὸ τῶν θεοφ. Ἐπισκόπων Μιλήτου καὶ Λεύκης. Ὁ μεταστὰς διεκρίθη πάντοτε ἐπὶ σεμνότητι ἤθους καὶ ἄκρᾳ ἀφοσιώσει εἰς τὸ καθῆκον, ὡς ἐτόνισεν ἐν καταλλήλῳ ἐπικηδείῳ καὶ ὁ προεξάρχων Ἀρχιερεύς. Ἀπὸ μέρους καὶ κατ᾽ ἐντολὴν τῆς Α. Θ. Π. παραστὰς διεβίβασε τὰ συλλυπητήρια Αὐτῆς ὁ πανοσ. Τριτεύων κ. Γρηγόριος πρὸς τοὺς συγγενεῖς του.

—Ἀπὸ τῆς 12ης λήξαντος μηνὸς χρέη Ἀρχικλητῆρος ἐκτελεῖ ὁ ἀπὸ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἐτῶν πιστῶς καὶ φιλοτίμως ὑπηρετῶν πατριαρχικὸς κλητὴρ Χ΄΄ Κωνσταντῖνος Α. Παπαδόπουλος, διορισθεὶς Σεπτῇ Πατριαρχικῇ εὐλογίᾳ.

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Ἀνασυγκρότησις Συνοδική. — Συνῳδὰ ταῖς κειμέναις σχετικαῖς διατάξεσιν ἐν τῇ συνοδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 18ης λήγοντος μηνὸς ἀπεφασίσθη ἡ ἀνασυγκρότησις τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου. Οὕτως ἀποχωρούντων ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς Μαρτίου τῶν συμπληρωσάντων τὴν ἐτησίαν συνοδικὴν περίοδον Σεβ. Μητροπολιτῶν Δέρκων κ. Ἀμβροσίου, Πριγκηπονήσων κ. Θωμᾶ, Σάρδεων καὶ Πισιδίας κ. Γερμανοῦ, Σηλυβρίας κ. Εὐγενίου καὶ Ροδοπόλεως κ. Κυρίλλου, καλοῦνται ἀντ᾽ αὐτῶν οἱ Σεβασμ. Μητροπολῖται Ἴμβρου καὶ Τενέδου κ. Ἰάκωβος, Θεοδωρουπόλεως κ. Λεόντιος, Χριστουπόλεως κ. Μελέτιος καὶ Λαοδικείας κ. Δωρόθεος, ὡς καὶ ὁ Σεβασμ. Γέρων Ἅγιος Δέρκων, ἐπανακλεγεὶς αὐθημερὸν παμψηφεὶ διὰ μίαν νέαν ἐτησίαν περίοδον· οὗτοι δὲ ὁμοῦ μετὰ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Κυζίκου κ. Καλλινίκου, Νικαίας κ. Βενιαμίν, Χαλκηδόνος κ. Ἀγαθαγγέλλου, Προύσης κ. Νικοδήμου, Ἡλιουπόλεως κ. Γενναδίου, Εἰρηνουπόλεως κ. Κωνσταντίνου καὶ Μύρων κ. Πολυκάρπου ἀποτελέσουσι τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον κατὰ τὴν ἀπὸ Μαρτίου μέχρι Σεπτεμβρίου ἐ. ἔτους περίοδον.

Κανονικαὶ ψῆφοι. — Τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐν τῇ συνοδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 8ης λήξαντος μηνὸς εἰσηγησαμένης τὴν πλήρωσιν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Φιλαδελφείας, χηρευούσης ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Φιλαδελφείας ***Κυρίλλου,*** προυτάθησαν συνοδικῶς ὑποψήφιοι : ὁ πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου κ. Μάξιμος καὶ οἱ πανοσιολ. Ἀρχιμανδρῖται κ. κ. Κωνσταντῖνος Βαλλιάδης, Προϊστάμενος τῆς Κοινότητος Αωζάννης καὶ ὁ Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης, Προϊστάμενος τῆς Κοινότητος Λονδίνου. Γενομένης δὲ εἶτα τῆς ἱερᾶς τῶν κανονικῶν ψήφων τελετῆς ἐν τῷ πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἀνεδείχθη παμψηφεὶ ὁ πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Μάξιμος, Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

— Τῷ Θεοφιλ. ἐψηφισμένῳ Μ/τῃ Φιλαδελφείας κ. Μαξίμῳ, παραστάντι ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ ἐνώπιον τῆς Ἁγίας καὶ Ἱ. Συνόδου, ἐγένετο τὸ εἰθισμένον μήνυμα, μεθ᾽ ὃ ἐπηκολούθησεν ἡ ἐν τῷ ναῷ νενομισμένη εὐχαριστία αὐτοῦ.

—Ἡ εἰς Ἀρχιερέα χειροτονία τοῦ θεοφ. Ἐψηφισμένου Φιλαδελφείας γενήσεται τῇ 9 τοῦ ἀρχομένου μηνὸς Μαρτίου, Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας, ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκ. Πατριάρχου κ. κ. Φωτίου καὶ τῆς Ἁγ. καὶ Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἀρχιγραμματεία Ἱερᾶς Συνόδου. — Κατὰ τὴν ὡς ἄνω Συνοδικὴν συνεδρίαν ὡρίσθη ὅπως ὁ ἐκλεγεὶς Μητροπολίτης Φιλαδελφείας κ. Μάξιμος διατηρήσῃ τὰ καθήκοντα τῆς διευθύνσεως τοῦ Γραφείου τῆς Ἁγ. καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ὡς Ἀρχιγραμματεὺς αὐτῆς.

Μητροπόλεις Δωδεκανήσου. — Ἐν συνεδρίαις τοῦ λήξαντος μηνὸς ἀνεγνώσθησαν ἐκθέσεις τῶν πανιερωτάτων Μητροπολιτῶν Ρόδου κ. Ἀποστόλου καὶ Καρπάθου καὶ Κάσου κ. Γερμανοῦ, αἵτινες, ἀναφερόμεναι εἰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τῶν παροικιῶν αὐτῶν, παρεπέμφθησαν πρὸς μελέτην εἰς τὴν οἰκείαν Ἐπιτροπήν.

Κανονικὴ ἄδεια. — Ἐπὶ σχετικῇ αἰτήσει τοῦ πανιερ. Μ/του Λέρου καὶ Καλύμνου κ. Ἀποστόλου ἐχορηγήθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μηνιαία ἄδεια μεταβάσεως εἰς Ἀθήνας πρὸς περίθαλψιν τῆς ὑγείας αὐτοῦ.

Αἱ ἐν Οὐγγαρίᾳ Ὀρθόδοξοι Κοινότητες. — Ἀνεγνώσθησαν συνοδικῶς γράμματα τοῦ τε Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῆς Ρουμανίας κ. Μύρωνος καὶ τοῦ παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρουμανίας Πατριαρχικοῦ Ἀποκρισαρίου παν. Ἀρχιμ. κ. Τιμοθέου Εὐαγγελινίδου, σχετικὰ πρὸς τὸ ζήτημα τῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ Ὀρθοδόξων Κοινοτήτων, ἅτινα καὶ παρεπέμφθησαν εἰς τὴν οἰκείαν Ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην καὶ εἰσήγησιν.

Μοναστηριακά. - Ὡσαύτως ἀνεγνώσθησαν συνοδικῶς γράμματα τῶν Ἱ. Μονῶν Ἁγίου Παντελεήμονος Ἄθω καὶ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Πάτμου, ἐφ' ὧν ἀναφερομένων εἰς μοναστηριακὰς αὐτων ὑποθέσεις, ἐλήφθησαν αἱ προσήκουσαι ἐκκλησιαστικαὶ ἀποφάσεις.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Ἐπὶ τῇ ὀνοματικῇ ἑορτῇ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας [12] ἀντηλλάγησαν τὰ κάτωθι τηλεγραφήματα:

Φανάριον, 12/2/30.

Πατριάρχην Μελέτιον

Ἀλεξάνδρειαν.

Γηθοσύνως προσαγορεύομεν, εὐχόμεθα ἑορτῇ Ὑμετέρας γερασμίας περισπουδάστου Παναγιότητος.

Πατριάρχης Φώτιος.

✠

Ἀλεξάνδρεια, 12/2/30.

Πατριάρχην Φώτιον

Φανάριον.

Εὐχαριστοῦμεν ἐγκαρδίως διὰ προσρήσεις καὶ εὐχὰς Ὑμετέρας Παναγιότητος

Πατριάρχης **Μελέτιος**.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΥΠΡΟΥ

Καὶ παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ Κων/πόλεως λυπηρῶς ἀπήχησεν ἡ εἴδησις τοῦ θανάτου τοῦ ***Μητροπολίτου Πάφου Ἰακώβου*** (Ἀντζουλάτου), διακεκριμένου Ἱεράρχου τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας [25 Δεκεμβρίου 1929].

Ἐν Πάτμῳ γεννηθεὶς τῷ 1872 ὁ ἀείμνηστος τὰ ἐγκύκλια μαθήματα διήκουσεν ἐν τῇ Ριζαρείῳ Ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ καὶ εἰσῆλθεν ἀκολούθως εἰς τὴν Θεολ. Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἐν Πάτμῳ Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἔνθα εἶχε καρῆ μοναχός. Ὑπηρετήσας ὡς διάκονος καὶ ἱερεὺς ἐνταῦθα καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξελέγη τῷ 1910 Μητροπολίτης Πάφου, ἔνθα καὶ ἀνέπτυξε μεγάλην δραστηριότητα, ἡγηθεὶ πάσης θρησκευτικῆς, ἠθικῆς, ἐκπαιδευτικῆς καὶ καθόλου κοινωφελοῦς κινήσεως. Συνδεόμενος διὰ δεσμῶν ἀδελφικῆς φιλίας μετὰ τοῦ Παναγ. Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. Μελετίου, ἦλθεν ἐνταῦθα πατριαρχεύοντος ἐκείνου καὶ παρέμεινεν ἐφ' ἱκανὸν ὡς ξένος τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

Συλλυπούμενοι τῇ Ἐκκλησίᾳ Κύπρου, ἐπιφωνοῦμεν· «τοῦ ἀειμνήστου ***Μητροπολίτου Πάφου Ἰακώβου*** εἴη αἰωνία ἡ μνήμη».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσοστόμου εἰς τὴν πρώτην Συνέλευσιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας [Δεκέμβριος 1929].

Ἀπὸ τῆς τελευταίας ἡμῶν συνελεύσεως συνέβησαν σημαντικά τινα ἐκκλησιαστικὰ γεγονότα, πρώτου δὲ τοιούτου γεγονότος καθηκόντως μνημονεύομεν τοῦ τῆς τελευτῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βασιλείου Γ', οὗτινος ἡ βραχυχρόνιος Πατριαρχεία ὑπῆρξεν ἀξία πολλοῦ λόγου, ἰδίως ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ κύρους καὶ τοῦ γοήτρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Διότι διὰ τῆς σοφίας, τῆς πείρας καὶ τῶν μεγάλων ἀρετῶν, δι' ὧν περιεκοσμεῖτο ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης, ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ἐν τῷ ἐμπρέποντι ὕψει. Ὁ θάνατος τοῦ γηραιοῦ Πρωθιεράρχου, καίτοι ἀνεμένετο, προὐκάλεσε βαθυτάτην συγκίνησιν οὐ μόνον παρὰ τοῖς Ὀρθοδόξοις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἑτεροδόξοις, παρέσχε δὲ νέαν ἀφορμὴν ἐκδηλώσεως ἀπείρου σεβασμοῦ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον. Εὐτυχῶς δὲ ἐντὸς ἐλαχίστων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς χηρείας τοῦ Θρόνου ὁμοφώνως ὑπὸ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἱεραρχῶν ἀνεδείχθη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὁ ἀπὸ Δέρκων Φώτιος Β', κατὰ πάντα ἄξιος τοῦ ὑπάτου τούτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀξιώματος. Τὸ γεγονὸς τῆς ἐκλογῆς τοῦ νέου Πατριάρχου ἐχαιρετίσθη μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς, διότι καὶ πλήρης ὁμοφωνία ἐπεκράτησε κατὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ καὶ εἶναι λίαν γνωστὸς οὗτος ὡς ἀποτελῶν ἐξαιρετικὴν φυσιο-

γνωμίαν ἐν τῇ 'Ορθοδόξῳ 'Ιεραρχίᾳ, λόγῳ τῆς μεγάλης μορφώσεως καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ. Μακαρίζοντες τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Βασιλείου Γ', εὐχηθῶμεν, ὅπως ὁ 'Αρχιποίμην Χριστὸς φωτίσῃ καὶ ἐνισχύσῃ τὸν νέον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Φώτιον Β', ἐπ' ἀγαθῷ τῆς καθόλου 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας».

ΑΓΓΛΙΚΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

'Εν Λονδίνῳ ὑφίσταται Σωματεῖον ἰδιωτικόν, μὴ ἔχον τουτέστι ἐπίσημον χαρακτῆρα, «ἡ 'Εταιρεία 'Αγγλικανῶν καὶ 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν», ἀποτελουμένη ἐξ ὀλίγων μελῶν 'Αγγλικανῶν συμπαθῶς ἐχόντων πρὸς τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν καὶ ἐξ ὀλιγίστων 'Ορθοδόξων, κυρίως εἰπεῖν τῶν 'Ελλήνων καὶ Ρώσσων ἱερέων. Τὸ Σωματεῖον τοῦτο σκοπὸν προτιθέμενον νὰ καλλιεργῇ καὶ προάγει τὰς φιλικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν δύο 'Εκκλησιῶν διατελεῖ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ 'Επισκόπου Λονδίνου ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θυατείρων κ. Γερμανοῦ ἀφ' ἑτέρου. 'Επιμελείᾳ τοῦ Σωματείου τούτου ἐκδίδεται τὸ περιοδικὸν «Christian East». Διοργανοῖ δὲ κοινὴν λειτουργίαν ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐναλλὰξ ἐν μιᾷ τῶν 'Αγγλικανικῶν ἢ 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν, εἰς ἣν ἐπακολουθεῖ κοινὸν πρόγευμα καὶ μετ' αὐτὸ δημοσία συνάθροισις, ἐν ᾗ ἐκφωνοῦνται λόγοι.

Τὸ Γραφεῖον τοῦ Σωματείου τούτου πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἀπέστειλεν εἰς τοὺς ἀγροτικοὺς 'Αρχιερατικοὺς 'Επιτρόπους τῆς 'Αγγλίας καὶ τῆς Οὐαλλίας 'Εγκύκλιον, προτεῖνον, ὅπως ἡ ἑξῆς ἀπόφασις προταθῇ εἰς τὰ Συμβούλια ἢ τὰ Συνέδρια αὐτῶν ἢ καὶ εἰς ἀμφότερα, «ὅτι τὸ Συμβούλιον ἢ τὸ Συνέδριον ἀναγνωρίζον, ὅτι ἡ 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία εἶναι τμῆμα τῆς 'Ιστορικῆς 'Εκκλησίας τοῦ Χριστοῦ κατέχον κοινῇ μεθ' ἡμῶν 'Αποστολικὴν 'Ιεραρχίαν, δικαιοδοσίαν, πίστιν καὶ μυστήρια καὶ ἐκτιμῶν τὴν ζωτικὴν σπουδαιότητα τῆς ἑνώσεως τῶν κεχωρισμένων τμημάτων τῆς Καθολικῆς 'Εκκλησίας καὶ τὰς ἰδιαζόντως εὐνοϊκὰς περιστάσεις, αἵτινες παρουσιάζονται νῦν εἰς προαγωγὴν τῆς ἑνώσεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν 'Ορθόδ. 'Ανατολικὴν 'Εκκλησίαν, ἐκφράζει τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ, ὅτι ἡ προαγωγὴ στενωτέρων σχέσεων μεταξὺ τῶν 'Εκκλησιῶν 'Ορθοδόξου καὶ 'Αγγλικανικῆς, ὡς μέρος τοῦ γενικοῦ ἔργου τῆς ἑνώσεως, ἀπαιτεῖ τὴν ἐνεργὸν ὑποστήριξιν τῶν 'Εκκλησιαστικοφρόνων καὶ περαιτέρω ἐκφράζει εὐσεβάστως τὴν ἐλπίδα, ὅτι οἱ 'Αρχιεπίσκοποι καὶ οἱ 'Επίσκοποι τῆς 'Αγγλικανικῆς 'Εκκλησίας οἱ συνηγμένοι ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Λάμπεθ θὰ λάβωσι τοιαῦτα μέτρα, ἅτινα ἤθελον θεωρήσῃ πρόσφορα, ὅπως ἐνισχύσωσι καὶ ὑποστηρίξωσι τὴν προσέγγισιν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας».

'Ως φαίνεται ἐντεῦθεν δὲν πρόκειται περὶ Συνόδου τῆς 'Αγγλικανικῆς 'Εκκλησίας, οὔτε περὶ οἱασδήποτε ἑνωτικῆς πρωτοβουλίας ἢ ἀποπείρας τοιαύτης, ἀλλὰ περὶ εὐχῆς ἐκφρασθησομένης εἰς τὸν 'Αρχιεπίσκοπον καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Λάμπεθ, ὅπως ἐνισχύσωσι καὶ ὑποστηρίξωσι τὴν προσέγγισιν μετὰ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας. 'Η Γραμματεία τοῦ Σωματείου ἐδήλωσεν, ὅτι ἔλαβεν ἤδη ἀπαντήσεις παρ' ἑκατὸν εἴκοσι [120] 'Αγροτικῶν 'Αρχιερατικῶν 'Επιτρόπων δηλούντων, ὅτι ἡ

ἀπόφασις ἐγένετο δεκτὴ καὶ δὴ ὁμοφώνως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα, ὅτι πολλῷ πλείονες ἀπαντήσεις θὰ καταφθάσωσιν ἐφεξῆς. Τὸ τελικὸν συμπέρασμα ἐν καιρῷ τῷ δέοντι θὰ διαβιβασθῇ εἰς τὸ Λάμπεθ.

ΝΕΟΝ ΦΩΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα καθολικὸς τῆς 'Αρμενικῆς 'Εκκλησίας ἦτο ὁ 'Ανανίας Μερκάτσι. Σπουδαῖον πρόσωπον θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν διεδραμάτισεν ὁ εἰρημένος καθολικὸς μέχρι τοῦ 965 ἐξ ἀφορμῆς τῆς διαστάσεως καὶ τῶν ἐρίδων τῶν ἐμφιλοχωρησασῶν μεταξὺ τῶν 'Αρμενίων ἀφ' ἑνὸς, καὶ τῶν 'Αλβανῶν τοῦ Καυκάσου καὶ τῶν Γεωργιανῶν ἀφ' ἑτέρου. 'Ο καθηγητὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ μέλος τῆς γαλλικῆς 'Ακαδημίας τῶν 'Επιγραφῶν κ. Φρειδερῖκος Μάκλερ ἔκαμε τὴν τοῦ μηνὸς τούτου ἀνακοίνωσιν εἰς τὴν ἐν λόγῳ 'Ακαδημίαν διὰ τῆς ὁποίας γνωστοποιεῖ ὅτι κατέχει ἀνέκδοτον χειρόγραφον σύγγραμμα τοῦ εἰρημένου καθολικοῦ ἐπισκόπου ἐπιχέοντος νέον φῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς 'Αρμενικῆς 'Εκκλησίας κατὰ τὴν μέχρι τοῦ 965 χρονικὴν περίοδον. Κατὰ τὸν καθηγητὴν τοῦ Κολλεγίου τῆς Γαλλίας κ. M. A. Millet, τὰ χειρόγραφα ταῦτα ἔχουσι μεγίστην σημασίαν, συνέστησε δὲ ὅπως, προσεχῶς ἐκδοθῶσι τὰ ἔργα ταῦτα μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ ὅ,τι ἄλλο χειρόγραφον τοῦ καθολικοῦ 'Ανανίου Μερκάτσι δύναται νὰ εὑρεθῇ ἐν 'Ετζμιατζίν. Δυστυχῶς μέχρι τοῦδε δὲν ἐγένετο πολὺ σοβαρὰ καὶ συστηματικὴ ἐργασία ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς 'Αρμενικῆς 'Εκκλησίας. Μὲ τὰς νέας ἀνακαλύψεις δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι θὰ ἐμφανισθῇ ἔργον τελειότερον τῆς ἱστορίας τοῦ Πατριάρχου Μαλαχίου 'Ορμανιάν. — † Η. Γ.

Ο ΝΕΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΗΣ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ (British Museum).

'Εξ ἀφορμῆς τοῦ διορισμοῦ νέου διευθυντοῦ τῆς Βρεττανικῆς Βιβλιοθήκης ἀπεφασίσθη ὁ καταρτισμὸς καὶ ἡ δημοσίευσις νέου καταλόγου τῶν βιβλίων καὶ χειρογράφων τῆς μεγάλης ταύτης βιβλιοθήκης. 'Επειδὴ ταῦτα ἀνέρχονται εἰς τρία καὶ ἥμισυ ἑκατομμύρια, ὁ νέος κατάλογος θὰ ὑπερβαίνῃ τοὺς 170 τόμους. Τὸ ὅλον ἔργον θὰ ἀποπερατωθῇ ἐντὸς 20 ἐτῶν καὶ θὰ τιμᾶται λίρας 'Αγγλίας 680! — † Η. Γ.

Müdir mes'ul : *Meletios Lukakis*